

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Rahvusvaheliste suhete instituut

Euroopa uuringute õppetool

Kristel Käärik

**ROOTSI IMMIGRATSIOONIPOLIITIKA
VÄLJAKUTSED MOSLEMITE JA TEISTE
VÕÕRRAHVUSTE SISSEVOOLU
TASAKAALUSTAMISEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Aksel Kirch, PhD

Tallinn 2015

Autorideklaratsioon

Olen koostanud töö iseseisvalt.

Töö koostamisel kasutatud kõikidele teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele on viidatud.

Kristel Käärik

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 123328

Üliõpilase e-posti aadress: kristelkaarik@gmail.com

Juhendaja Dr. Aksel Kirch:

Töö vastab bakalaureusetööle esitatud nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(ametikoht, nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

Abstrakt.....	5
Sissejuhatus.....	6
1. Immigratsioon Rootsis.....	8
1.1 Ajalooline taust.....	8
1.2 Kaasaegne immigratsioon Rootsis.....	11
2. Rootsi integratsioonipoliitika	14
2.1 Rootsi integratsioonipoliitika arengud.....	14
2.2 Rootsi kodakondsuspoliitika.....	18
2.3 Tööpoliitika ja keeleõpe	21
3. Vähemuste integratsioon moslemite näitel.....	26
3.1 Pääs tööturule.....	26
3.2 Elupaiga valik	28
3.3 Moslemite osalemine poliitikas	30
3.4 Pinged rootslaste ja Rootsi moslemite vahel	31
4. Immigratsioonipoliitika väljakutsed.....	34
4.1 Sotsiaaldemokraatide vastandlik ideoloogia.....	34
4.2 Immigratsioonipoliitika debatid: piirav vs helde immigratsioonipoliitika 1990-2015	37
4.3 Riigiülesed poliitikad: lahendus Rootsi põgenike probleemile?.....	41
5. Tulemused	45
Kokkuvõte.....	48

Kasutatud kirjandus	50
Statistikakogumikud ja riiklikud määrused	50
Teadusartiklid	51
Internetiartiklid ja -leheküljed	52
Summary.....	54
Lisad	57
Tabel 1. Rootsi elanike seisund tööturul sünkrona järgi (2012)	57
Tabel 2. Rootsi erakondade immigratsioonipoliitika otsused 1968-2008: piirav või avatud?.....	58

ABSTRAKT

Bakalaureusetöö teemaks on Rootsi immigratsioonipoliitika väljakutsed. Töö eesmärgiks on sisserände statistika analüüsi alusel välja selgitada Rootsi riigi immigratsiooni- ja integratsioonipoliitikate tulemuslikkus. Samuti tuua esile Rootsi valitsusparteide valikute ja väljakutsete olemus. Töö meetodiks on raportite ja statistiliste näitajate analüüs ning Rootsi avaliku arvamuse hinnangute analüüsimine.

Rootsi immigratsioonidebatti on läbi ajaloo iseloomustanud positiivne meelestatus põgenike ja varjupaigataotlejate suhtes. See on viinud olukorrani, kus tänaseks pea 16% elanikkonnast on võõrsil sündinud, mis asetab Rootsi suurima sisserändajate arvukusega OECD riikide hulka. 1993-1994. aastal võttis Rootsi vastu enim Bosnia põgenikke, kellele võimaldati ainukese Euroopa riigina püsiva residentsuse võimalus. 2006-2007. aastal võeti vastu rekordarv põgenikke Iraagist ja täna võetakse vastu rekordarv põgenikke Süüriast. 2014. aastal oli Rootsi Saksamaa järel asüülitaotluste poolest teisel kohal (Saksamaa 32.4%, Rootsi 13%). Arvestades riikide rahvaarvu, mis said miljoni elaniku kohta enim asüülitaotlusi, oli Rootsi 2014. aastal 8 417 avaldusega esimesel kohal.

Kuigi immigrantide järjest suureva osa vastukaaluks on Rootsis rakendatud erinevaid integratsioonipoliitika meetmeid, pole need andnud piisavalt häid tulemusi. Vastuoluline poliitika on kokkuvõttes tekitanud küsimuse Rootsi riigi kui võõrastele liig avatud riigi kuvandist. Sellest räägib ka inimeste kasvanud toetus immigratsioonivastasele Rootsi Demokraatide parteile. Seega on näha, et rikka Põhjamaana on Rootsis jõutud arusaamisele, et ilmselt tuleks vastu võtta sellised uued immigratsiooni ja integratsiooni puudutavad otsused, mis vastavad enam aja nõuetele.

Võtmesõnad: immigratsioon, integratsioon, poliitika, moslemid, debatt

SISSEJUHATUS

Immigratsioon, eelõige põgenike sissevool kolmandatest riikidest on tänapäeval Euroopas oluliseks poliitikaküsimuseks. On loodud Euroopa Liidu ühine asüülipoliitika süsteem, mille kohaselt tuleb kõigil liikmesriikidel kanda põgenikele varjupaiga andmise vastutust. Osadel riikidel tuleb vastu võtta rohkem põgenikke kui teistel, mis on ühise asüülisüsteemi jätkusuutlikkuse seadnud kahtluse alla. Kuna immigrandid moodustavad olulise osa Euroopa rahvastikust on oluliseks poliitikaküsimuseks ka nende integreerimine ühiskonda.

Tänapäeval iseloomustab Euroopa riike järjest enam immigratsioonivastaste hoiakute tõus ja paremäärmuslike erakondade esilekerkimine. Selles kontekstis tekkis huvi teada saada olukorrast Rootsis. On ju Rootsi sisserändajate arvu poolest Euroopas esirinnas. Tulenevalt valitsuse heldekäelisest immigratsioonipoliitikast saabub Rootsi enim asüülikaotlejaid.

Käesoleva bakalaureusetöö teemaks on Rootsi immigratsioonipoliitika väljakutsed. Küsimuseks on, kuidas on Rootsi oma rahvaarvu kohta sedavõrd suure välispäritolu elanikkonnaga toime tulnud, millised on peamised integratsioonimeetmed, milliste seadustega on immigrantide sissevoolu tasakaalustatud ja kas need on olnud tulemuslikud. Töös käsitletakse immigratsiooni Rootsis, Rootsi integratsioonipoliitikat ja selle tulemuslikkust ning Rootsi immigratsioonipoliitika väljakutseid ja erinevaid teemakohaseid debatte.

Töö koosneb neljast osast. Esimene peatükk annab ülevaate Rootsi immigratsiooni ajaloost, millal see alguse sai ja millised on olnud peamised immigratsioonilained. Samuti antakse ülevaade kaasaegsest immigratsioonist Rootsis, millised on sisserände peamised põhjused tänapäeval ja millistest riikidest saabub enim immigrante.

Teine peatükk räägib Rootsi integratsioonipoliitikast, milliseid meetmeid on rakendatud sisserändajate ühiskonda sulandamiseks ja millised on uued suunad. Keskendutakse kodakondsuspoliitikale, tööturupoliitikale ja immigrantidele loodud keeleõppe võimalustele. Selles peatükis toetutakse peamiselt OECD väljaannetele ja Rootsi valitsuse andmetele.

Kolmandas peatükis hinnatakse eelnevalt kirjeldatud Rootsi integratsioonipoliitika tulemuslikkust moslemite, kui suurima sisserändajate grupi näitel. Selles toetutakse Open Society Institute'i poolt koostatud raportile "Muslim in the EU: Cities Report", mis keskendub moslemite olukorrale Rootsis.

Neljas peatükk annab ülevaate Rootsi immigratsioonipoliitika dilemmadest ja väljakutsetest ning kirjeldab aastate jooksul toimunud erinevaid immigratsioonipoliitika debatte. Selles peatükis saab välja toodud Rootsi erakondade poliitikameetmed, millest enamus on immigrandisõbralikud ja vastavad Rootsi avatust ja solidaarsust propageerivale kuvandile, kuid tuuakse ka välja peamised immigratsiooni piiravad meetmed ja hinnatakse nende tulemuslikkust. Analüüsis kasutatakse OECD poolt koostatud väljaandeid ja Rootsi Statistikaameti andmeid.

Töö eesmärgiks on (1990-2014) sisserände statistika analüüsi alusel välja selgitada Rootsi riigi immigratsiooni- ja integratsioonipoliitikate tulemuslikkus ning tuua esile Rootsi valitsusparteide valikute ja väljakutsete olemus. Töö meetodiks on raportite ja statistiliste näitajate analüüs ning samuti Rootsi avaliku arvamuse hinnangute analüüsimine.

Töö valmimisele aitas kaasa juhendaja sotsioloogiadoktor Aksel Kirch, kes tegi kriitilisi märkusi ja andis näpunäiteid bakalaureusetöö struktuuri ülesehitamisel.

1. IMMIGRATSIOON ROOTSIS

1.1 Ajalooline taust

17. sajandil oli Rootsi peamine suurvõim Euroopas. Rootsi valitsuse alla kuulusid tänapäeva Soome ja mõned osad Norrast. Taanlased, eestlased, soomlased, sakslased, lätlased, norrakad, venelased ja saamid (Põhja-Skandinaavia põliselanikud) asustasid alasid, mis olid vallutuste käigus Rootsi kuningriigi koosseisu liidetud. 17. sajandil asustati Soome talupojad ümber Kesk-Rootsi hõredalt asustatud aladele. Need Soome talupojad säilitasid soome keele peaaegu 250 aastat. Ka inimesed Balti riikidest asustati ümber. Professionaalsed sepad ja rauatehase töötajad Lõuna-Belgiast värvati tööle, et arendada raua- ja terasetööstust. Need immigrandid olid Rootsi varajase tööstuse arendamisel eriti olulised. Sõdades Venemaaga, mis leidsid aset 18. ja 19. sajanditel, kaotas Rootsi Soome ja muutus väikseks Põhja-Euroopa riigiks. 19. sajandi keskpaigaks kasvas Rootsi rahvaarv hüppeliselt. Seda maareformi, üldiste elamistingimuste paranemise ja linnade sanitaarolukorra paranemise tõttu.

Mõni aasta kestnud kehv viljasaak viis aga näljani, mis tabas eelkõige Lõuna-Rootsi elanikke, kes alustasid emigreerumist Põhja-Ameerikasse. Emigratsioonilaine kestis kuni 1930. aastani. Paljud rootslased asusid USA lääneossa. Osad liikusid edasi Kesk-Kanada provintssidesse. Rohkem kui 1 miljon inimest migreerus Põhja-Ameerikasse (umbes ¼ kogu rahvastikust). Samal ajal toimus väiksema ulatusega emigreerumine ka Taani, mis oli tol ajal jõukas riik ja vajas maatööjõudu.

Rootsist sai immigratsiooni sihtriik peale II maailmasõda, enne seda oli Rootsi peamiselt emigratsiooniriik. Seda aega võib jagada nelja erinevasse etappi, mida iseloomustavad erinevad immigratsioonilained ja immigrantide tüübid (Westin 2006, 2):

- 1) põgenikud naaberriikidest (1938-1948),
- 2) tööimmigrandid Soomest ja Lõuna-Euroopast (1949-1971),

- 3) pereühinemised ja põgenikud arengumaadest (1972-1989),
- 4) asüülitaotlejad Lõuna- ja Ida-Euroopast (1990 kuni tänaseni) ja Euroopa Liidu kodanike Euroopa Liidu sisene vaba liikumine.

Aastal 1960 moodustasid skandinaavlased Rootsi välismaal sündinud inimeste seas üle poole, kuid eelnimetatud immigratsioonivoolude tulemusena kahanes nende osakaal Rootsi välismaal sündinutest aastaks 2004 ainult ¼-ni.

Esimene immigratsiooni etapp hõlmab aega vahetult enne ja pärast II maailmasõda. Enne sõda otsisid varjupaika Rootsis natsi Saksamaa juudid. Vähesed asüülitaotlused rahuldati, sest Rootsis oli tol ajal valitsev judivastane ja diskrimineeriv ideoloogia. Hirmu tõttu, et judivastatus võib tõusta, toetasid Rootsi juudikogukonnad piiravat asüülipoliitikat. Peamine põhjus, miks juutide varjupaigataotlused tagasi lükati oli Rootsi valitsuse soov vältida konflikti natsi Saksamaaga.

Sõja ajal otsisid varjupaika Rootsis tuhanded inimesed naaberriikidest. Soome lapsed evakueeriti Rootsi Nõukogude Liidu rünnaku ajal 1939. aastal. Juudid ja teised vastupanu osutanud inimesed Norrast ja Taanist põgenesid Saksamaa okupatsiooni eest. Põgenikele anti tööd tehastes, põllumajanduses ja metsanduses, et asendada kümneid tuhandeid rootsi mehi, keda kutsuti rahvuslikku kaitseteenistusse.

Sõja lõpupoole saabusid põgenikud väikeste paatidega üle Balti mere Eestist ja Lätist. Umbes 30 000 eestlast ja 5 000 lätlast jäid peale sõja lõppu Rootsi. Umbes 30 000 natsi konsentratsioonilaagri üle elanud inimest paigutati Rootsi ajavahemikul 1945-1948. Rootsi valitsus ei olnud veel rajanud põgenike integreerimiseks mõeldud asutust, mistõttu tuli põgenikel ise hakkama saada. Rootsi vajab sel perioodil tööjõudu ja seega ei põhjustanud põgenikud suuri ühiskondlikke probleeme.

Teine immigratsiooni etapp kujutab tööju vaba sisenemist Rootsi. Immigrandid saabusid peamiselt Soomest ja Lõuna-Euroopa riikidest. 50-ndatel ja 60-ndatel oli Rootsi majandus õitsval järjel. Tööjõu vajaduse kasvu tõttu hakati värbama välistööjõudu. 1954. aastal löid Põhjamaa riigid ühise tööjõuturu, mis võimaldas suuremahulist migratsiooni Soomest Rootsi. 50-ndatel ja 60-ndatel migreerus Rootsi umbes 550 000 soomlast. Tööjõudu värvati ka Jugoslaaviast (umbes 60 000 töömigranti) ja Kreekast (umbes 20 000 töömigranti). (Westin 2006, 2-4)

Immigratsioon endisest Jugoslaaviast sai alguse aastal 1965, mil sealne valitsus kehtestas riigi majandust puudutava liberaalse reformi. Vabaturumajanduse rakendamisest põhjustatud suure tööpuuduse tõttu riigis, lubas valitsus Jugoslaavia kodanikel välismaal tööle asuda. Jugoslaavia kodanike arv Lääne-Euroopas oli 1973. aastaks umbes 1 miljon. Iga kümnes tööimmigrant Lääne-Euroopas oli Jugoslaavia päritolu. Paljud neist siirdusid just Rootsi. (Kogan 2002, 2)

Sõjajärgne immigratsioon põhjustas Rootsis elualseme nappuse. Selle tulemusena otsustas Rootsi valitsus ehitada ajavahemikul 1965-1974 igal aastal 100 000 korterit. Algatus kandis nime Million Programme. (Sweden and Migration 2013)

Immigrantide sissevool saavutas suurima taseme 1970. aastal. Erinevalt Saksamaast ja Šveitsist ei olnud Rootsil sel ajal külalisttöötajatele suunatud programmi, mis vastanuks tööturu vajadustele ning erinevalt teistest Lääne-Euroopa riikidest oli Rootsis püsiva residentsuse poliitika, mis kohtles immigrante kui tulevasi kodanikke. (Westin 2006, 4) Piirangud tööimmigrantidele peamiselt puudusid. Igaüks, kes töö leidis, sai automaatselt elamis- ja tööloa (Kogan 2002, 6).

Valitsus tegi välistööjõu värbamisel tihedat koostööd Rootsi ametiühingu liiduga (the Swedish trade union confederation, edaspidi LO). Lepiti kokku, et odav tööjõud pole lubatud ja välistööjõule võimaldati rootslastega sama palgatase ja võrdsed õigused, seejuures ka toetust töötuse korral. Võõrtööjõu värbamine oli võimalik ainult LO nõusolekul.

Lisaks tööjõu värbamisele peamiste tööstuskompaniide poolt, saabus 60-ndatel Rootsi tööotsinguile ka inimesi omal algatusel. Seni, kuni sisserändajad tööd leidsid, ei tekitanud nad probleemi. 1967. aastal püüdis Rootsi valitsus peatada nende immigrantide sisserände, kes ei tulnud siia tööstuskompaniide soovil. Rootsi lõpetas ametlikult töömigratsiooni mitte Põhjamaadest 1972. aastal ja uute immigrantide arv langes märgatavalt. (Westin 2006, 4-5)

Niisiis, iseloomustab 70-ndate algust immigratsiooni langus Rootsis. Rootsi Migratsiooniamet hakkas immigrantide, eriti tööimmigrantide liikumist reguleerima. Inimestelt hakati nõudma tõendit tööpakkumise, finantsabi ja majutuskorralduse kohta. Töömigrantide arv langes märkimisväärselt. Paljud soomlased naasesid kodumaale. Mõne aasta vältel alates 1971. aastast, oli emigratsioon Rootsis valdavam kui immigratsioon. (Sweden and Migration 2013)

Rootsi kolmas immigratsiooni etapp langes kokku paljude tolle aja poliitiliste, religioosete ja sotsiaalsete rahunustega riikides üle maailma. Kolmandat etappi iseloomustavad niisiis peamiselt asüülitaotlejad ja nende perekonnaliikmed arengumaadest. Enne seda perioodi

allkirjastas Rootsi 1951. aastal ÜRO põgenike staatusega seotud konventsiooni ning ka vastava protokollid aastal 1967. Inimestele, kel õnnestus pääseda Nõukogude Liidu käest ja Varssavi Pakti riikidest võimaldati püsiv residentsus. Seoses Budapesti ülestõusuga 1956. aastal võeti vastu tuhanded ungarlased. Samuti võimaldati residentsus põgenikele Tšehhist, kui Nõukogude Liidu tankid võtsid üle Praha.

Esimesed põgenikud, kes võeti vastu mitte Euroopast, olid Uganda asiaadid, kes aeti riigist välja 1972. aastal. 70 000 inimest sunniti lahkuma. Pooled neist asusid Suurbritanniasse. Teised pool jäid kodakondsusetuks. USA ja Kanada võtsid vastu noored ja haritud inimesed. Ülejäänud asusid erinevatesse Lääne-Euroopa linnadesse. Ligikaudu 1000 tuli Rootsi. Järgmisel aastal võttis Rootsi vastu 5000 põgenikku Tšiilist, kus aastal 1973 toimus riigipööre. Ajavahemikul 1973-1989 aktsepteeris Rootsi 18 000 Tšiili põgenikku. Saabus ka umbes 6000 põgenikku Argentiinast, Uruguaist, Boliiviast, Braziiliast ja Peruust.

70-ndatel ja 80-ndatel saabus palju põgenikke Lähis-Idast. Süüria ortodoksi kiriku kristlased otsisid varjupaika religioosse tagakiusamise eest. Sarnastel põhjustel saabusid kurdid Ida-Türgist, Iraanist ja Iraagist. Enim immigrante Lähis-Idast tuli just Iraanist ja Iraagist. Iraanlased saabusid 80-ndatel Teheranis valitseva islamistliku valitsuse ja sõja tõttu Iraagi vastu. Iraagi kurdid saabusid 90-ndatel lootuses leida varjupaika Saddam Hussein'i rõhuva režiimi eest. (Westin 2006, 5) Alates 1980. aastast said põgenikena elamisloa Rootsis peaaegu 7000 inimest Iraagist ja 27 000 Iraanist (Sweden and Migration 2013).

1.2 Kaasaegne immigratsioon Rootsis

Rootsi neljas immigratsiooni etapp langes kokku globaliseerumisest, süvenevast majanduslikust ebavõrdsusest, läbikukkunud riikidest ja etnilistest konfliktidest tuleneva asüülitaotlejate arvu kasvuga. 1989. aastal oli Rootsis rekordarv immigrante. (Eastmond 2011, 278) Sellele järgnes Nõukogude Liidu lagunemine ja suurem immigrantide sissevool 1992. aastal, mil puhkesid sõjad Bosnia-Hertsegoviinas ja Kosovos. Rootsi statistika andmete kohaselt saabus aastatel 1989-1993 Rootsi 208 700 asüülitaotlejat, kellest 115 900 (56%) olid endisest Jugoslaaviast ja 43 000 (21%) Lähis-Idast. Esialgul võeti praktiliselt kõik taotlused vastu.

1993. aastaks kasvas põgenike arv Bosnia-Hertsegoviinast, Horvaatiast, Makedooniast ja Kosovost sedavõrd suureks, et valitsus võttis vastu viisanõude, mis kehtis endisest

Jugoslaaviast saabunud inimestele. Järgnevatel aastatel jätkus immigratsioon Bosnia-Hertsegoviinast peamiselt perekondade ühinemise põhjustel. Samaaegselt jätkus asüülitaotlejate saabumine Iraagist, mis hoogustus eelkõige seoses USA invasiooniga aastal 2003.

Alates Rootsi liitumisest Euroopa Liiduga 1995. aastal, nõustus Rootsi Euroopa Liidu kodanike lubamisega elada ja töötada Rootsis. 1996. aastal liitus Rootsi Schengeni lepinguga, mis võimaldab inimeste vaba liikumist liikmesriikide vahel. Sel perioodil saabus enamus inimesi naabruses asuvatest Põhjamaadest, kuid Saksamaa saatis enim töömigrante. Võrreldes teiste tolle aja Euroopa Liidu 15 liikmesriigiga (v.a Taani ja Soome), oli migratsioon Rootsist välja natuke suurem kui migratsioon Rootsi, kuid enamus Rootsi saabunud immigrantidest moodustasid mitte Euroopa Liidu kodanikud.

2004. aastal liitus Euroopa Liiduga veel 10 riiki. Rootsi oli üks liikmesriikidest (koos Suurbritannia ja Irimaaga), kes võimaldas liitunud kaheksa Ida-Euroopa riigi kodanikel oma riigis töötada, nõudmata selleks ametlikku luba. Teised liikmesriigid kehtestasid proovimeetmeid migratsiooni reguleerimiseks. Peaminister Göran Persson (sotsiaaldemokraat) pooldas sarnaste regulatsioonide rakendamist, kuid tema poliitika ei leidnud parlamendis toetust. (Westin 2006, 5-6)

Peamisteks immigratsiooni põhjusteks tänapäeval on eelkõige perekondade ühinemised ja varjupaigaotsingud. 2014. aastal kasvas Rootsi rahvaarv rohkem kui 100 000 inimese võrra. See oli rekordkõrge immigratsiooni ja kõrge sündimuse tulemus.

Põgenikud sõjapiirkondadest jätkavad Rootsi immigrereerumist. Rootsi on allkirjastanud ÜRO põgenike konventsiooni, mis tähendab, et riik on lubanud pakkuda varjupaika inimestele, kes on konventsiooni kohaselt põgenikuks tunnistatud. 2014. aastal sai Rootsist rohkem asüülitaotluseid ainult Saksamaa.

Ajavahemikul 2010-2014 põgenike arv Rootsis peaaegu kolmekordistus. 2010. aastal oli põgenikke 12 130 ja 2014. aastal oli neid 35 642. Rootsi Migratsiooniagentuuri pressiesindaja Fredrik Bengtsson on öelnud, et 2014. aasta oli asüülitaotlejate poolest teisel kohal. Ainult 1992. aastal oli varjupaigataotlejaid rohkem. Paljud neist põgenesid endisest Jugoslaaviast. Pragune olukord tuleneb asjaolust, et Rootsi pakub kõigile Süüria põgenikele püsivat resideerimisluba. Alates sõja puhkemisest Süürias, on umbes 70 000 süürlast Rootsi tulnud. 2014. aastal oli iga viies immigrant Süüriast, mis tegi süürlastest suurima immigrandi grupi.

Lisaks eelnimetatutele on kaasaegseks immigratsiooni tüübiks ka töövõimaluste otsimine. Rootsi heal järjel olevad idufirmad ja tehnoloogiatööstused, eriti just IT sektor, meelitavad ligi välistööjõudu. 2012. aastal anti välja umbes 20 000 tööluba. Top 3 riiki, mille kodanikele tööluba väljastati olid Taimaa, India ja Hiina. Hiina tudengid moodustavad suurima osa immigrantidest, kes on Rootsi õppima tulnud. 2014. aastal väljastati neile 1/5 õppimislubadest. Neile järgnesid tudengid Indiast ja Ameerikast. (Sweden and Migration 2013)

2. ROOTSI INTEGRATSIOONIPOLIITIKA

Nagu eelnevalt mainitud, on peale II maailmasõda sisserändajate osakaal Rootsis järjest kasvanud. Sisserändajad on saabunud erinevatest maailma riikidest, mis teeb Rootsist multikultuurse riigi. 2004. aastal moodustasid immigrandid 12,2% Rootsi rahvaarvust. Üksnes Luksemburg, kus immigrandid moodustasid 33% elanikkonnast, oli sisserändajate arvu poolest Rootsist ees pool. (Kallas, Kaldur 2007, 9) Tänapäevaks on pea 16% elanikkonnast võõrsil sündinud, mis teeb Rootsist ühe suurima sisserändajate arvuga OECD liikmesriigi. (Finding the Way...2014, 4) Aastal 2014 saabus Euroopasse 200 000 sisserändajat, kellest paljud rändasid edasi Rootsi, sest Rootsi rahuldab enim vajupaigataotlusi (Alandi 2015). Rootsit on peetud immigratsiooniitaevaks just oma integratsioonipoliitika tõttu. Tegemist on ühe esimese riigiga, kus mõisteti immigrantide integratsiooni tähtsust.

2.1 Rootsi integratsioonipoliitika arengud

50-ndatel ja 60-ndatel puudus Rootsil ametlik poliitika, mis ühendanuks migrante peavoolu ühiskonnaga. Eeldati, et migrantid Skandinaaviast, kes olid kultuuriliselt sarnased, assimileeruvad niikuinii. Immigrantide saabumine kaugematest riikidest nii geograafilises kui kultuurilises mõttes, tekitas vajaduse integratsiooniprogrammi väljatöötamise järele.

Integratsiooniprogrammi väljatöötamine oli osalt ametiühingute mõju tulemus, kes avaldasid soovi tööjõu sissetoomise kontrollimiseks. Eriti, mis puudutas niinimetatud “turistide immigratsiooni” (inimene, kes tuli Rootsi turistiviisiga, kuid jäi edasi tööle). Selles nähti ohtu töötajate õigustele. Immigrantide töö- ja elamistingimused olid tihtipeale ebaadekvaatsed ja immigrantidele võimaldati kõige madalalpalgalisem töö. Samuti ei rääkinud nad rootsi keelt. Ametiühingud kartsid, et odav tööjõud mõjub halvasti töökeskkonnale ja palkade arengule Rootsis. 1968. aastal otsustas valitsus “turistide immigratsiooni” reguleerida. Mitte Põhjamaa riikide elanikelt, kes tahtsid Rootsis töötada, hakati nõudma tööluba. Loodi Rootsi Immigratsiooniamet. 1970. aastal tutvustas valitsus tasuta keeleõpet

tööimmigrantidele. Kaks aastat hiljem võimaldati uutele saabunud immigrantidele õigus 240-tunnisele tasustatud keeleõppele. 1975. aastal said võõramaalased kohalike rootslastega võrdse juurdepääsu avalikele töökohtadele. Erandiks olid politsei, õigusalsed, relvajõudude ja kõrgetasemelised valitsuse ametikohad. (Lemaître 2007, 14)

1975. aastal võttis parlament vastu integratsioonipoliitika, mis oli suunatud eelkõige töömigrantidele Lõuna-Euroopast. Poliitika oluliseks osaks oli multikultuursus ja keskenduti kolmele peamisele märksõnale: võrdsus, valikuvabadus ja partnerlus.

1. võrdsus – keskendub immigrantide ja põlisrootslaste sotsiaal-majanduslikule võrdsusele. Kõigile kehtivad võrdsed võimalused kaasaarvatud juurdepääs heaolusüsteemile.
2. valikuvabadus – immigrantidel on võimalus valida, kas assimileeruda või säilitada oma eripärane kultuur ja keel.
3. partnerlus – sõltumata valikuvabaduse põhimõttest, ei tohi immigrantide elustiil minna vastuollu Rootsis kehtivate normide ja väärtustega. Partnerlus tähendab immigrantide ja põlisrootslaste vahelist solidaarsust, mõistmist ning koostööd. Samuti võivad sisserändajad, kes on Rootsis elanud vähemalt kolm aastat, lähtuvalt partnerluse põhimõttest, hääletada kohalikel ja piirkondlikel valimistel. (Kallas, Kaldur 2007, 10)

Järjest suurenev immigrantide arv, kes saabusid erinevatest piirkondadest ja olid seega erineva taustaga, juhtis tähelepanu vähemusgruppidele. 1979. aastal viidi Rootsi põhiseadusesse sisse muudatus, mis määras, et tuleb soodustada etniliste, keeleliste ja religioossete vähemuste võimalused hoida ja arendada oma kultuuri- ja sotsiaalelu. Järjest kasvav tööpuudus immigrantide seas tähendas, et neile hakati suunama ka erinevaid tööturule integreerimise meetmeid, teiste seas välismaal omandatud hariduse viimine vastavusse Rootsi omaga. (Lemaître 2007, 14)

Rootsi poolt rakendatud integratsioonipoliitika meelitas riiki põgenikke arengumaadest. Nende integreerimisega ühiskonda tegeles alates II maailmasõjast kuni 1984. aastani Töönoukogu (The Board of Labour), mis asendus 1985. aastal Immigratsiooniametiga (Immigration Board), mille ülesandeks sai uute immigrantide integreerimine ühiskonda.

Arendati välja integratsiooniprogramm, mis sisaldas meetmeid rootsi keele õpetamise, kutseõppe ja elamisvõimaluste loomise vallas. Programmi viisid läbi kohalikud omavalitsused, mis said riigilt toetust vastavalt põgenike arvule, mida oldi nõus vastu võtma.

Programm ei olnud edukas. Põgenikud sõltusid hoolekandest. Väti maks nende kontseentreerumist kolme suurlinna (Stocholm, Göteborg, Malmö), suunati nad elama piirkondadesse üle riigi. Immigrantide suure arvukuse tõttu suunati nad omavalitsustesse, kus oli piisavalt majutusvõimalusi, kuid vähe töökohti ja kõrge tööpuudus. Töökohtade olemasolule pöörati vähe tähelepanu. Põgenikel ei lubatud ka antud piirkonnast lahkuda, sest sel juhul poleks riik enam sinna toetusi jaganud.

90-ndatel sai alguse põgenike sissevool. Põgenike integratsioonipoliitika muudeti paindlikumaks. Põgenikud said valida, kus nad tahtsid elama asuda, mis tähendas survet suurlinnadele, kus oli rohkem töökohti. (Westin 2006, 8)

Alates 1997. aastast otsustas Rootsi valitsus üle minna uuele poliitikale. 1998. aastal võeti uus integratsioonipoliitika vastu. Kehtima jäid 1975. aastal sõnastatud põhimõtted, kuid uute märksõnadena lisandusid osalus, volituste andmine ja indiviidide vastutus. Endine immigrantidele suunatud poliitika asendus integratsioonipoliitikaga. Integratsiooni ei vaadatud enam kui ühepoolset immigrantide ühiskonda integreerimise protsessi, vaid kui vastastikust kohandamist- migrantide ning etniliste rootslaste omavahelist sobitamist. (Kallas, Kaldur 2007, 11)

Tulenevalt uue integratsioonipoliitika rakendamisest 1998. aastal, nähti vajadust muuta ka integratsiooni- ja immigratsioonipoliitika rakendamise korda. Integratsiooniamet jaotati kaheks: Migratsiooniametiks ja Integratsiooniametiks (Ibid., 12). Migratsiooniamet tegeleb kodakondsusküsimustega. Integratsiooniameti ülesandeks on uute immigrantide vastuvõtmine ja ühiskonda integreerimine. Samuti on Integratsiooniamet vastutav toetuse jagamise ja juhiste andmise eest kohalikele omavalitsustele, kuid otsene vastutus uute saabunud immigrantide eest on omavalitsuste käes, kes viivad läbi kohanemisprogrammi, rootsi keele õpet, võimaldavad kontakti tööturu ja kooliga ning pakuvad lapsehoiu teenust. Kohanemisprogrammide läbiviimisel arvestatakse immigrantide individuaalsete vajadustega. (Ibid., 13)

Lisaks eelnevalt nimetatud alusprintsiipidele on Rootsi integratsioonipoliitikas olulisteks valdkondadeks ka sooline võrdõiguslikkus, etnilise diskrimineerimise, ksenofoobia ja rassismi vastu võitlemine.

2001. aastal tutvustas Rootsi valitsus raportit "Rootsi integratsioonipoliitika 21. sajandil", mille sisuks oli senise integratsioonipoliitika analüüsimine ja uuenduste sisseviimine. Raporti kohaselt oli peamiseks integratsioonipoliitika probleemiks immigrantide

kõrgem töötuse tase võrreldes põliselanikega. Sellest tulenevalt sai eesmärgiks immigrantide tööjõuturule integreerimise lihtsustamine. Lisaks probleemidele tööturul kajastati raportis ka tähelepanu juhtimise vajadust välispäritolu lastele ja noortele, naiste ja meeste võrdsusele ning ühiste põhiväärtuste arendamisele. (Kallas, Kaldur 2007, 11) Valitsus peab oluliseks kõikide ühiskonnaliikmete ja asutuste panustamist integratsioonipoliitika vallas. Selleks on üritatud sisse viia süvalaiendamise printsiipi, mille kohaselt peavad integratsioonipoliitika eesmärgid olema integreeritud teistesse poliitikavaldkondadesse. Enim pööratakse tähelepanu tööturu- ja hariduspoliitikale, elamumajandusele ja tervishoiupoliitikale. Süvalaiendamise printsiibi näideteks on diskrimineerimisvastaste seaduste rakendamine ja sidumine kõikide poliitikavaldkondadega, mitmete suurlinnade piirkondade, kus immigrantid moodustavad enamuse, arendamise algatused ja senisest selgemalt paika pandud vastutuse jagamine erinevatele valitsusorganitele integratsioonipoliitika vallas. Avaliku sektori asutused peavad kõikide oma tegevuste ja poliitikate planeerimisel võtma arvesse ühiskonnas eksisteerivat etnilist ja kultuurilist mitmekesisust. 2000. aastal loodi justiits-, välis-, sotsiaal-, haridus-, kultuuri- ning põllumajandusministeeriumi vaheline töögrupp, mille ülesandeks sai koordineerida valitsuse integratsioonipoliitikaga seotud meetmeid, tagada integratsioonipoliitika rakendamine ja hinnata eesmärkide tulemuslikkust.

Seoses 2001. aasta valitsuse raportis määratletud uute poliitikasuundadega hakkas 2006. aastal Rootsi integratsioonipoliitika elluviimise eest Integratsiooniameti asemel hoolt kandma Integratsiooni ja Soolise Võrdõiguslikkuse Ministeerium, mille tegevusvaldkond on väga lai, sisaldades integratsioonipoliitika põhiprintsiipidest lähtuvaid valdkondi, kuid ka hiljem lisandunud uusi suundi immigrantide ühiskonda sulandamiseks (Ibid., 13)

Üheks meetmeks uute poliitikasuundadega tegelemiseks on olnud näiteks 2001. aastal rakendatud Sweden's National Action Plan (NAP), mille eesmärgiks oli tegeleda vaesuse, hariduse ja ärakasutamisega. Aastatel 2003-2006 rakendati NAP-i edasiarendusena Agenda for Culture, mis rõhutas kõikide inimeste võrdsust ja ühiskondliku kaasatuse tähtsust. Nii NAP, mis keskendus tõrjutud ühiskonnaliikmetele kui ka Agenda 2003, mis keskendus kodanike ühiskonda kaasamisele rõhutasid laste, keele ja töö tähtsust eesmärkide saavutamisel, milleks oli eelkõige integratsiooniastme suurendamine. (Hetzler, Persson, Lundin 2006, 8)

Rootsi integratsioonipoliitika üheks meetmeks on ka kohaliku arengu kokkulepped, mille eesmärgiks on segregatsiooni ja sotsiaalse tõrjutuse vältimine ühiskonnas. See on

suunatud just suurlinnade teatud piirkondadele, kus immigrandid moodustavad enamuse. Segregatsiooni püütakse vältida haridusvõimaluste parandamisega ja kuritegevuse vähendamisega immigrantide seas. Inimeste vahelise kontakti loomiseks korraldatakse erinevaid koosviibimis üritusi. Riigi ja kohalike omavalitsuste vahelist suhtlemist korraldab Rootsi maakonna haldusnõukogu, mis kannab iga-aastaselt valitsusele ette, milline on olnud rakendatud integratsioonipoliitika tulemuslikkus. (Kallas, Kaldur 2007, 14)

Migration Policy Group'i poolt aastal 2006 läbiviidud Euroopa Liidu 28 liikmesriigi integratsioonipoliitikate analüüsi tulemusel, oli Rootsi esimesel kohal. Rootsi integratsioonipoliitika erineb märgatavalt ülejäänud EL riikide poolt rakendatud poliitikatest. Hollandis, Saksamaal, Taanis, Suurbritannias ja Prantsusmaal on integratsioonitingimused lähiaastatel muutunud järjest karmimaks. Valitsused on vähendanud varjupaigataotlejate sotsiaalseid õigusi ja töötamisvõimalusi. Rootsi on selliseid õigusi pigem suurendanud. Rootsis on integratsioonitundides osalemine ikka veel vabatahtlik ja pikkaajaliseks elamisloaks ega kodakondsuse saamiseks ei pea kõik integratsiooninõuded olema täidetud. (Wiesbrock 2013)

2.2 Rootsi kodakondsuspoliitika

Rootsi kodakondsus on kõige tähtsam seaduslik suhe kodaniku ja riigi vahel. See põhineb Rootsi demokraatial ja tähistab seost Rootsiaga. Eesmärgiks on kasutada Rootsi kodakondsust integratsiooni edendamiseks.

Rootsi kodakondsuspoliitika põhineb põlvnevel (*jus sanguinis*). Tegemist on printsiibiga, mida tutvustati esmakordselt 1894. aastal ja mis on 1924., 1950. ja 2001. aasta reformide käigus jäänud peamiseks reegliks. *Jus sanguinis* tähendab, et kodakondsus omandatakse automaatselt, kui ema on rootslane, sõltumata sellest, kas laps sünnib Rootsis või mujal; või kas lapse vanemad on abielus või mitte. Kui ema on välismaalane, siis on automaatne kodakondsuse omandamine siiski võimalik isa kaudu, kes on Rootsi kodanik. Sel juhul peab laps olema sündinud Rootsis või vanemad peavad olema abielus. Kodakondsus omandatakse automaatselt ka juhul, kui vanemad abielluvad peale lapse sündi. 2005. aastal rakendusid isa kohta käivad reeglid ka kunstliku viljastamise korral. Lapsele antakse kodakondsus ka välismaalt pärit ema korral, kes on seaduslikult registreerinud kooselu Rootsi

kodakondsusega naisega. Ka adopteeritud lapsed võivad Rootsi kodakondsuse automaatselt omandada. Seda juhul, kui laps adopteeritakse Rootsis, mõnes teises Põhjamaa riigis või ka mujal, kui see on Rootsi seadustega kooskõlas.

Teine kodakondsuspoliitika printsiip on kodakondsusetuse vältimine. Alates 2001. aastast on Rootsis lubatud topeltkodakondsus. Naturaliseeritud kodanikud võivad säilitada ka oma eelmise kodakondsuse. Sarnaselt sellele, võib inimene mõne teise riigi kodakondsuse omandamisel, säilitada Rootsi kodakondsuse, kui see on teises riigis lubatud. Võimalus nautida Rootsi kodakondsusest tulenevaid eeliseid, säilitades samal ajal sünnipärane kodakondsus, võimaldab inimesel end Rootsis kodusemalt tunda ja seeläbi kiiremini Rootsi ühiskonda sulanduda.

Kolmandaks, sisaldab Rootsi kodakondsuspoliitika territoriaalset printsiipi (*jus solis*), mille alusel antakse mitmele erinevale elanikkonnarühmale kodakondsus lihtsustatud korras, st. vaid avalduse alusel. Kodakondsus omandatakse lihtsustatud korras, kui laps ei ole omandanud Rootsi kodakondsust automaatselt, kuid kelle isa oli lapse sünnil Rootsi kodanik. Samuti kehtib see lastele, kes on Rootsis üles kasvanud ja kes täidavad resideerumisnõuet. Sama kehtib Põhjamaa riikide kodanikele ja inimestele, kes taotlevad kodakondsust teistkordselt.

Lisaks kodakondsuse omandamisele automaatselt ja vaid avalduse alusel on veel üheks võimaluseks saada Rootsi kodanikuks naturalisatsiooni teel. Rootsi naturalisatsioonitingimused on võrreldes teiste Euroopa riikidega lihtsamad. Kehtib 5-aastane paigusprintsiip. Kodakondsuseta elanikud, st põgenikud peavad kodakondsuse saamiseks olema Rootsis elanud 3 aastat ja Põhjamaa riikide elanikud 2 aastat. Naturalisatsiooni teel kodakondsuse saamisel kehtivad ka nõuded, et inimene peab elama respektiivset elu, tuleb tõendama oma isiksust ja peab olema vähemalt 18 aastat vana. Rootsi keele oskamine pole nõutud. (Bernitz 2012, 13)

Seega soodustab Rootsi kodakondsuspoliitika kõrgemat naturalisatsioonitempot. Keskmiselt naturaliseerub aastas 35 000 inimest, mis moodustab 7,5% kogu riigis elavate välismaalaste arvust. Võrdluseks võib tuua Taani ja Suurbritannia naturalisatsioonitempo, mis on vastavalt 4% ja 3% välismaalastest aastas. (Kallas, Kaldur 2007, 12)

Naturalisatsioonireeglid on alates 1920. aastast olnud peamiselt muutumatud, kuid tehtud parandused on naturalisatsioonitingimusi pigem nõrgendanud. Nõue, et taotluse esitajal peab olema elamiseks piisavalt vahendeid tühistati 1976. aastal. 70-ndatel tühistati ka

keeleoskuse nõue. 2001. aasta Rootsi kodakondsuse seaduse kohaselt põhineb Rootsi poliitika keeleoskuse mittenõudmise osas ideel, et keele õppimine jääb immigrandi enda vastutusvaldkonda. (Bernitz 2012, 13)

Mitmetel juhtudel vabastatakse inimene ka nendest eelpool nimetatud naturalisatsiooninõuetest. Kodakondsuse kaotanud isiki ja inimene, kes on abielus Rootsi kodanikuga või elab Rootsi kodanikuga koos, võidakse naturaliseerida isegi siis, kui nad ei vasta kõigile nõuetele. Kõige sagedamini tuleb ette resideerimisnõudest vabastamist. Näiteks, inimene võib omandada Rootsi kodakondsuse peale kolme aastat Rootsis elamist, kui ta on koos Rootsi kodanikuga elanud vähemalt kaks aastat. Resideerumisnõudest vabastatakse ka emigrandid, kes Rootsi tagasi pöörduvad, inimesed, kes töötavad Rootsi laevadel ning inimesed, kes elavad välismaal, kuid on Rootsi kodanikuga abielus olnud vähemalt kümme aastat. Võimaldataks ka vabastamine vanuse nõudest. Laps, kelle isa või ema on Rootsi kodanik, võib omandada kodakondsuse, kui vanem annab sisse vastava taotluse. Vabastus püsiva residentsuse nõudest võimaldatakse harva. See võib toimuda näiteks inimese puhul, kelle kodakondsus on aegunud. Samuti võib naturalisatsiooni teel kodakondsuse saada inimene, kellel pole võimalik esitada isikutõendit. Selleks peab taotluse esitaja olema Rootsis elanud vähemalt viimased kaheksa aastat. Poliitiline kavatsus on pakkuda inimestele võimalus taotlda Rootsi kodakondsust isegi siis, kui ollakse pärit riigist, kus isikut tõendava dokumendi saamine on keeruline või isegi võimatu. Hea käitumise nõudest vabastamist enamasti ei esine, kuid olles kuriteo toime pannud, on siiski võimalik Rootsi kodanikuks saada. Selleks tuleb oodata kindel aeg, mis sõltub määratud karistusest. Näiteks, kui taotluse esitaja on kuuks ajaks vangi mõistetud, ei või ta kodanikuks saada enne nelja aasta möödumist kuriteost.

Kodakondsuse andmise otsust ei tühistata. See tähendab, et naturaliseeritud rootslastele jääb kodakondsus alles ka siis, kui selle omandamine toimus läbi pettuse või ähvarduse. Ainus võimalus Rootsi kodakondsus kaotada on Rootsi kodakondsuse seaduse kohaselt siis, kui inimene on sündinud välismaal ja 22-aastaseks saades, ei ole kunagi Rootsis elanud ega seal viibinud tingimustel, mis näitaksid tema seost riigiga. Inimesed, kel puudub side Rootsi, ei ole volitatud Rootsi kodakondsust säilitama. Inimene, kellel on risk kodakondsus kaotada, võib siiski taotleda kodakondsuse säilitamise luba.

Kodakondsusel ei ole erinevaid kategooriaid, mis tähendab, et kõik Rootsi kodanikud (kas siis sündinud Rootsis või naturaliseeritud, mees või naine) on seaduse ees võrdsed, neil on samad õigused ja kohustused.

Rootsi kodanike ja alalise elamisloaga inimeste õigused ning kohustused on suuresti samad. Kodakondsuse saamisel on enamasti küsimuseks Rootsis viibimise aeg, kuid suurt lisandväärtust kodakondsus juurde ei anna. Mõlemal juhul on õigus heaolusüsteemile. Peamiseks erinevuseks kodaniku ja alalise elaniku vahel on, et kodanikel on õigus hääletada parlamendivalimistel.

Rootsi kodakondsuspoliitika uute suundadena on välja pakutud tseremooniade korraldamist kodakondsuse omandanud isikutele, mis näitaks kodakondsuse tähtsust. Lisaks sellele on mõeldud kodakondsuse tagasi võtmise lubamise peale. Ettepanek on tulenenud näiteks valedokumentide esitamisest kodakondsuse saamisel ja terroristlike ühendustega kontakti avastamisest. Samuti on tehtud ettepanek keelenõude kehtestamiseks Rootsi kodakondsuse saamisel. (Bernitz 2012, 13-20)

2.3 Tööpoliitika ja keeleõpe

Suure tööpuuduse tõttu immigrantide seas on Rootsi integratsioonipoliitikale omane just tööturuga seotud meetmetele keskendumine. Leitakse, et kui immigrantid suhtlevad põlisrootslastega ja neile antakse võimalus juba varajases staadiumis tööturul kontakte luua, siis on kergem ühiskonda integreeruda. Võõrustaja riigi keeletundmine on aga nii majandusliku kui sotsiaalse integreerumise juures määrava tähtsusega. Keeleoskus on võõramaalastele oluliseks eelduseks suhtlusvõrgustiku loomisel kohalikega ja tööotsinguil.

Üheks meetmeks, kuidas seda saavutada, on 80-ndatel loodud kohanemisprogrammid, mille eesmärgiks on lihtsustada ja valmistada ette immigrant Rootsi tööturule pääsemiseks. Immigrantidele õpetatakse Rootsi keelt ja tutvustatakse põhiteadmisi Rootsi elu kohta. Vajadusel viiakse läbi täiendatud kutseõpe. Kohanemisprogrammi läbimine on vabatahtlik. Sihtgrupiks on põgenikud ja nende perekonnad, kuid kõikidel immigrantidel on õigus läbida rootsi keele kursus.

Rootsi keele tutvustamine (SFI-Swedish for immigrants) on väga tähtis programmi osa, sest enamik immigrantide ei mõista ega räägi saabudes rootsi keelt. Keeleõppe sisu on suuresti tööhõivele orienteeritud. Selleks, et immigrant oleks kursis oma tööga seotud oskussõnavaraga, on keeleõpe kombineeritud töökogemusega. Lõplikuks eesmärgiks on immigrant tööturu jaoks ette valmistada, mis tähendab tööturule sisenemiseks vastava keeletaseme omandamist. Rootsi keele oskamine on tööandjate jaoks immigrantide töötaotluse

hindamise juures põhitingimuseks. Rootsi keele oskamise nõutav tase erineb valdkonniti, mis tähendab, et valmisolekut tööturule sisenemiseks hinnatakse ka individuaalse tausta põhjal. (Kallas, Kaldur 2007, 13)

Immigranti, kes on tutvustusprogrammi läbinud, koheldakse tööturul põlisrootslastega võrdsetel tingimustel. Immigrantidele ei rakendata enam erilisi meetmeid, vaid neile kehtivad üldised tööhõive meetmed, mis on kättesaadavad ka Rootsi kodanikele (värbamisalgatus, start-up toetused, praktikavõimalused). (Wiesbrock 2013)

Eelevalt mainitud Rootsi integratsioonimeetmeid iseloomustavast vabatahtlikkuse printsiibist lähtuvalt, on ka kohanemisprogrammis osalemine vabatahtlik, kuid olles nõustunud, tuleb sellega ka lõpuni minna, et endiselt sotsiaaltoetust saada. Kahe aasta vältel võimaldab valitsus kohanemisprogrammi raames igale immigrandile fikseeritud summa sotsiaaltoetust. 1994. aastal hakati maksma toetust neile, kes kohanemisprogrammist osa võtavad (kohanemistoetus). Toetuse suurus erineb piirkonniti ja varieerub 350 eurost kuni 800 euroni inimese kohta. Kohanemistoetus võib sõltuvalt kohalikust omavalitsusest olla suurem kui sotsiaaltoetus. Omavalitsused võivad toetust vähendada, kui immigrant ei täida kokkulepitud tingimusi. (Lemaître 2007, 16)

Kõige olulisem oskus, mida tööandjad nõuavad on rootsi keele valdamine, kuid nõutakse ka töökogemust. Kuna rootsi keele oskamine on määrava tähtsusega majanduslikule ja sotsiaalsele integreeritusele, siis on kohanemisprogrammi lihtsustamiseks kasutusele võetud mitmed keelemeetmed: trialopportunity, step-in jobs ja meetmed uutele saabunud immigrantidele.

Trialopportunity programm algatati 2004. aastal. Selle eesmärgiks on anda immigrantidele võimalus juba varajases staadiumis näidata oma oskusi ja võimekust erafirma, avaliku institutsiooni või mittetulundusühingu (NGO) tööatmosfääris. Programm on suunatud immigrantidele, kes oskavad rootsi keelt, kuid kel puudub töökogemus Rootsis.

Rootsi valitsusel on olemas meetmed juba riigis elavate immigrantide keeleoskuse parandamiseks, kuid 2006. aastal algatati Rootsi PES'i (Public Employment Service) poolt vastav programm uutele saabunud immigrantidele. PES vastutab niisiis uute immigrantide tööturule integreerimise eest. Seejuures on kolmeks peamiseks tugisambaks varajane kogemus tööturul, kiire hariduse ja kogemuste hindamine ning rootsi keele tutvustamine kombineeritult keele praktiseerimise võimalusega tööturul. (Mumba 2011, 11-12)

2007. aastal tutvustati step-in jobs programmi, mis on samuti suunatud uutele saabunud immigrantidele. Step-in jobs on võimalus kombineerida keeleõpe osalise tööajaga, mille kaudu on immigrantidel võimalik kohaneda oskussõnavaraga. Tegemist on subsideeritud tööhõivega, mis tähendab, et valitsus toetab uute immigrantide töölevõtmist, makstes tööandjatele toetust. Toetus tööandjale on kuni 80% palgakulust. Programm kestab maksimum 24 kuud. PES'i poolt koostatud uurimuse kohaselt lõpeb programm pooltel juhtudel regulaarse töö leidmisega. Sarnast nimetust kannab ka teine subsideeritud tööhõivevõimalus new-start-job, mis on mõeldud pikka aega tööst eemal olnud inimestele, humanitaarmigrantidele ja immigrantide perekonnaliikmetele, kes on riigis olnud vähem kui kolm aastat. Sõltuvalt töötaja vanusest saab tööandja riigilt toetust 31% brutopalgast, kui töötaja on 20-25 aastat vana ning 63% brutopalgast kui töötaja on üle 26 aasta vana. (Emilsson 2014, 8)

2010. aastal tutvustas Rootsi valitsus boonuse süsteemi immigrantidele, kes lõpetavad rootsi keele omandamise õigeaegselt. Programmi eesmärgiks on meelitada rohkem immigrante rootsi keele õpinguid alustama ja kiirendada nende astumist tööturule. Boonuse suuruseks oli 10 000 SEK (1 100 eurot), kuid sellel oli väike mõju. Lisaks sellele loodi 2010. aastal „introduction guide“ ametikoht, kelle immigrant võib ise valida ja kes aitab immigrandil tööd leida.

Panustades rohkem raha keeleõpetajate kvalifitseerimisse (61 millionit rootsi krooni), on parandatud on SFI (Swedish for Immigrants) programmi meetmeid. Kehtestati ka programmi kindlamad eesmärgid ja kolmeaastane ajapiirang SFI programmi lõpetamiseks. (Mumba 2011, 12-13)

Lisaks tööturule pääsemiseks orienteeritud keeletundidele, on tutvustusprogrammi osaks ka kutseõpe ja teised tööhõivega seotud meetmed, mida hakati aktiivsemalt rakendama alates 2000. aastast. 2003. aastal koostas Rootsi Töönõukogu välismaalastele mõeldud programmi “Work Place Introduction”. See oli suunatud tööotsijatele, kes oskasid piisavalt rootsi keelt, kuid kellel oli töö leidmisega raskusi, sest puudus eelnev töökogemus Rootsis. Assisteeriti nii tööotsijaid kui tööandjaid. Tehti kindlaks tööotsija kvalifikatsioon ja pürgimus ning sobitati need tööandja omadega. Assisteerimine kestis 6 kuud ametisse astumise algusest. 2007. aastal toetati programmiga 400 000 tööotsijat, kellest 95% olid immigrandid. 71% osalenutest leidis püsiva töö peale kolme kuud. Tööturu hindamisega tegeleva instituudi kohaselt tõstab antud programm töö leidmise võimalust 15%. (Hagos 2008, 2)

Iniduaalsete oskuste sobitamiseks tööturu vajadustega, antakse immigrantidele teavet, millises Rootsi osas nende oskusi vajatakse. Lisaks on olemas tööhõivega seotud integratsioonimeede immigrantidele, kellel on töökoht, mille jaoks nad on ülekvalifitseeritud. Sellistel juhtudel pakutakse immigrantidele lisaharidust, mille maksab kinni tööandja, kellel on pakkuda paremat tööd. Sellise pakkumise puudumisel maksab lisahariduse kinni töökeskus. (Wiesbrock 2013)

Alates 2008. aasta 15. detsembrist on Rootsis kasutusel uus tööimmigrante puudutav regulatsioon, mis lihtsustab töötajate värbamist kolmandatest riikidest. Uus seadus põhineb tööturu vajadusel, mis tähendab, et tööandja hinnang välistööjõu värbamisele on elamis- või tööloa saamisel võtmetähtsusega. Tööandja, kes ei leia sobivat tööjõudu Euroopa Liidu, Euroopa Majanduspiirkonna riikide seast ega Šveitsist, võib tööle võtta inimese kolmandatest riikidest. Tööandja võib värvata igauht ja igale ametikohale, kuid tingimuseks on, et eelnevalt peab olema esitatud tööpakkumine. Kuulutus peab olema üleval kümme päeva Euroopa töömobiilsuse portaalis Eures. Tööhõive peab vastama samadele tingimustele, mis kehtivad töötajatele Rootsis. Keegi ei tohi teenida vähem kui 13 000 krooni (1 420 €) kuus, sest igauks, kellele on väljastatud tööloa, peab olema võimeline ise ära elatuma. Tööloa väljastatakse mitte rohkemaks kui kaheks aastaks korraga. Kõigil tööimmigrantidel on võimalik tööloa pikendada, kuid tööloa ei kehti üle nelja aasta. Erijuhtudel võib loa pikeneda kuue aastani.

Olles Rootsis töötanud neli aastat, on immigrantidel võimalik taotleda alalist elamisluba. Külalisõpilased saavad tööloa taotleda, olles läbinud vastavalt Rootsi haridussüsteemile 30 ainepunkti. Neil tuleb kandideerida enne, kui õppimis eesmärgil väljastatud elamisluba aegub. Üliõpilastele, kes on Rootsis lõpetanud vähemalt kaks semestrit, on võimalus kuue kuulisele elamisloale, mis võimaldab vaadelda ärijuhtimise võimalusi Rootsis. Üldiselt kehtivad kooli lõpetanutele teiste aplikantidega samad tingimused.

Asüülitaotlejatel ei lubata tööloa avaldust esitada enne, kui nende staatus on kindlaks tehtud. Samas on neil volitus tööd teha seni, kuni otsus pole langetatud. Asüülitaotlejad, kelle taotlus on tagasi lükatud, võivad siiski elamis- ja tööloa taotleda, kui nad on Rootsis töötanud vähemalt neli kuud ja neile on pakutud edasi töötamise võimalus veel üheks aastaks ning pakkumine vastab peamistele tööhõive nõuetele. Lisaks peab olema taotlus tehtud kahe nädala jooksul peale asüülitaotluse tagasi lükkamist. Inimesel, kes kaotas töö või loobus sellest, on kehtiva tööloa olemasolul neli kuud aega, et uus töö leida. (Labour Immigration. 2008)

Rootsis on OECD riikidest kõige liberaalsem tööjõu poliitika. Kasutusel on vähesed tööjõu värbamist puudutavad piirangud, mis esinevad aga enamuses OECD riikides. Ei ole arvulist piirangut, kutsealast piirangut ega haridustaseme miinimumi. Töökoha väljakuulutamise Euresis ei tähenda, et tööandja peab võtma tööle töötaja Rootsist või Euroopa Liidust. (Recruting Immigrant...2011)

3. VÄHEMUSTE INTEGRATSIOON MOSLEMITE NÄITEL

Vaatamata Rootsi esile tõstmisele immigrantide integratsioonipoliitika efektiivsuses asutuse poolt nagu Migration Policy Group, näitavad OECD, Eurostati ja Rootsi Migratsiooniameti poolt kogutud andmed, et Rootsis ei vasta integratsioonipoliitika tulemid soovitud, vähemalt, mis puudutab tööturul osalemist. Vahe töötute arvus välismaal sündinute ja kohalike seas on alates 1990. aastast suurenenud. Hariduse võrdselt võimaldamises on Rootsi OECD riikide seas halvimal kohal. (Wiesbrock 2013)

3.1 Pääs tööturule

Rootsi poolt vaadatuna on pääs tööturule ja tööhõive kõige sagedamateks integratsiooni hindamise vahenditeks. Enamus OECD riikides on migrantidel kohalikega võrreldes raskem tööd leida. Rootsi ei ole erandiks, vahe on suurem kui mujal. Rootsi tööturg ei ole üldsegi mitte kõigile avatud. Seda nii sugude erinevust kui etnilist tausta silmas pidades. Isegi kõrgelt haritud immigrantidel on raskusi oma erialal töö saamisega. Tööd leitakse enamasti tehastes, koristajana või jaemüügi sektoris. (Finding the Way...2014, 5)

OECD andmete kohaselt on töötus välismaalaste seas 2 korda kõrgem kui kohalike seas. Rootsi moslemite töötuse tase on 4-10 korda kõrgem kui mittemoslemitel, seda sõltuvalt rahvuskuuluvusest. (Islam in Sweden)

Lisades toodud tabel 1 kirjeldab Rootsi elanike seisundit tööturul sünnikoha järgi 2012. aastal. Võrreldakse tööhõivet ja töötust inimeste vahel, kes on sündinud Rootsis, Euroopa Liidus või Euroopa Liidust väljaspool. Selgub, et võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega on vahe töötute ja tööga hõivatute vahel suurem Rootsis kui mujal. 2012. aasta andmete kohaselt oli väljaspool Rootsit ja Rootsis sündinud inimeste tööga hõivatuse erinevus

17,6%, mis on on EL riikide seas kolmandal kohal ja palju kõrgemal kui EL keskmine (7,4%). (Žáková 2013, 5)

Siiski, moslemite seisundi kohta tööturul on vähe kirjandust, sest religioosete ühenduste kohta pole lubatud andmeid koguda ja andmeid rahvuskuuluvuse kohta on raske hinnata. Niisiis, keerukuse tõttu teha vahet moslemite ja teiste tööjõu gruppide vahel, ei erista Rootsi andmed töötuse kohta etnilisi gruppe, vaid tehakse vahet Rootsis sündinute ja väljaspool Rootsit sündinute vahel. Kogu olemasolev informatsioon viitab sellele, et välismaalased - eriti need, kes elavad ebasoodsates piirkondades - on tõenäolisemad töötud kui ülejäänud elanikkond. Moslemid moodustavad Rootsi immigrantide seas suure osa ja nad elavad ebasoodsates piirkondades. Järeldusena võib öelda, et moslemipopulatsiooni seas on töötus tõenäoliselt suur. 2005. aasta statistika kohaselt oli 81% Rootsis sündinud elanikest tööga hõivatud. Sama arv väljaspool Rootsit sündinute kohta oli 64%.

Uurimused näitavad, et immigrantid kannatavad lisaks töötusele ka tööturul diskrimineerimise käes. Ainult 39% immigrantidest töötavad oma haridusele vastaval ametikohal. Sama näitaja Rootsis sündinud inimeste kohta on 85%. Rootsis on küll olemas regulatsioon, mis aitab oma töö jaoks ülekvalifitseeritud migrantidel sobivamat tööd leida, kuid hiljutised uurimused näitavad, et vähesed migrantid on võimelised paremale tööle üleminekuks. See viib noored immigrantid järelduseni, et haridus ei ole parema elu saamise eeliseks. Probleem käib eriti nende välismaalaste kohta, kellel on välismaa diplom, eriti väljaspoolt Euroopat saadud diplom. Aafrikas ja Aasias sündinud immigrantid on kõige tõenäolisemad Rootsis mitte tööd leidma ning Rootsi tööturul diskrimineeritud saama.

Niisiis, on tume nahavärv ja moslemi päritolu Rootsi tööturul negatiivseteks teguriteks ning need inimesed on tõenäolisemad töötud kui teised ühiskonna liikmed. Olgu näiteks toodud kaks meedias kajastust leidnud juhtumit 2006. aasta suvest. Noort moslemitüdrukut ei võetud tööle Göteborgi lõbustusparki, sest ta kandis pearätikut. Sarnaselt koheldi moslemi naist, kellele ei antud tööd vanade hooldekodus, sest ta kandis samuti pearätikut ja moslemi naistele omast pikkade varrukatega kleiti. Juhatus leidis, et sellise riietuse kandmine on ebahügieeniline. Enamus Rootsi haiglates on poliitika, mis ei luba arstidel ja õdedel kanda pikkade varrukatega riideid.

Intervjuu uurimus moslemi juhi ja teoloogiga informeerib, et moslemi naised, kes kannavad pearätti, moslemi mehed, kes kasvatavad habet või moslemid, kes soovivad töö ajal

palvetada, kohtavad tööturul tõsiseid probleeme. Uurimused näitavad, et kui kahest sarnase haridusega inimesest ühel on araabiapärane nimi, siis võetakse tööle teine.

Teisisõnu, üldised probleemid, millest enamusel immigrantidest tuleb Rootsi tööturul jagu saada, on moslemite suhtes karmimad. Samuti on selge, et enamus Rootsi tööandjatest on moslemite nõudmiste suhtes ükskõiksed. Nõudmisteks võivad olla palvuse pidamiseks sobiva koha olemasolu ning selle praktiseerimiseks paus töölt, vähe töötunde reedel, luba lahkuda islami pühade tähistamiseks, islami toidu olemasolu sööklas või pearätiku kandmise lubamine.

Paljud immigrantid on proovinud seda probleemi lahendada enesele tööd andes. 1999. aastal oli iga viies äri rajatud välismaalase poolt. Enamus nende äridest on väikesed, peamiselt on tegemist kaupluste või restorandide omanikega, koristusteenuste või juuksuriteenuste pakkujatega. Paljude uurijate analüüside põhjal selgub, et enesele töö andmine suurendab segregatsiooni ühiskonnas. (Larsson 2007, 24-26)

3.2 Elupaiga valik

Nagu eelnevalt mainitud, muudeti 1990. aastal immigrante puudutav poliitika vabamaks. Immigrantid said valida, kuhu elama asuda. Rootsi ühiskonnale pole selline poliitika aga kasu toonud. Nagu mujal Euroopas, on ka Rootsis tegemist segregatsiooni ja getostumisega, sest moslemid moodustavad teatud piirkondades oma kogukondi, kuhu tavaline rootslane niisama ei kipu minema.

Rootsi moslemid on kogunenud peamiselt kolme linna: pealinna Stockholmi, suuruselt teise Rootsi linna Göteborgi ja suuruselt kolmandasse linna Malmösse.

Stockholmis elab 2005. aasta andmete kohaselt 771 038 inimest, kellest hinnanguliselt 26,2% on välismaalased. Stockholmis asuvad peamised moslemiorganisatsioonid, mis rajati 70-ndatel ja 80-ndatel aastatel. Umbkaudu 50% Rootsis elavatest moslemitest elab Stockholmis, mis on islami intellektuaalseks ja teoloogiliseks keskuseks Rootsis.

Göteborgis on hinnanguliselt 484 993 elanikku, kellest hinnanguliselt 20% on välismaalased. Umbes 10-15% kogu Rootsi moslemitest elab Göteborgis. Enam vähem kõik moslemigrupid on linnas esindatud. Seal asub üks palveesmärgil püstitatud mošee, milleks on Ahmadiyya mošee, mis ehitati 1976. aastal. Keldrikorruse mošeesid on umbes 10-15. Erinevalt Stockholmist ja Malmöst puudub Göteborgis *grand* mošee. Göteborgi

moslemikogukondi on süüdistatud terrorismi toetamises ja islami vägivaldses tõlgendamises, mis takistab moslemite integreerumist ühiskonda.

Malmös elab 277 271 (2006) elanikku, kellest välismaalased moodustavad 26%. Malmö ülikooli kolleži andmete kohaselt elab linnas 50 000 moslemit. Ainult 5% nendest praktiseerib islamit ja enamus neist ei ole religioossemad kui teised rootslased. Malmös asub 13 mošeed. Malmö moslemid on jagunenud teoloogiliste, poliitiliste ja etniliste näitajate alusel. On moslemeid, kes järgivad Salafi¹ tõlgendust, moslemivennad, Sufid² ja moslemid, kes toetavad niinimetatud euroislamit. Moslemid on jagunenud ka sunni ja shiia moslemiteks. Peale Mohammedi karikatuurikriisi Taanis jagunes moslemipopulatsioon veelgi. Osad moslemid kutsuvad ülesse ameerikavastasele islamitõlgendusele, teised propageerivad aga tolerantsemat ja avatumat islami tõlgendamist.

Kõigi kolme linna moslemipopulatsiooni iseloomustab nende konsentratsioon linna äärealadele ja vaesematesse piirkondadesse, kus on suur tööpuudus ja vaesus. Kui paljud Stockholmi, Göteborgi ja Malmö piirkonnad muutuvad kallimaks ja rikkamaks, siis nende linnade äärealad muutuvad veelgi isoleeritumaks ja vaesemaks. See on põhjustatud moslemite halvemast olukorrast tööturul ja hariduse saamisel. Immigrantide ja seega ka moslemite osakaal neis piirkondades on kasvav. (Larsson 2007, 27-28)

Ebavõrdsusest ja segregatsioonist tingituna toimus 2013. aastal Rootsis Stocholmi äärelinnast Husbyst alguse saanud mäss, mis levis veel kümnesse äärelinna. Põletati autosid, rünnati politseid. Husbys on 60% elanikest sündinud väljaspool Rootsit ja nende töötuse tase on keskmisest kaks korda suurem. Mässajateks olid noored immigrandid. 2013. aastal oli noorte tööpuudus 23,6%, mis oli kolm korda suurem üldisest töötuse tasemest riigis. Uurimused on väitnud, et peale kümnet aastat Rootsis viibimist jäid töötuks 27% naisimmigrantidest ja 23% meesimmigrantidest, mis on Euroopa üks kõige madalam tööhõive tase. Bergsjön on väike linn Göteborgi lähedal, mille 14 500 elanikust 70% on välismaal sündinud. Vähem kui pooled on tööturul hõivatud ja 40% sealsetest elanikest sõltub hoolekandest. Rosengardis Malmö lähedal on 96,4% linna lastest välismaa taustaga. Paljud Rootsi äärelinnade noored moodustavad kuritegevuslikke gänge või isegi islamiühendusi. Kohalikud rootslased hoiavad nendest sotsiaalsetest probleemidest eemale. Toimub

¹ Islami äärmuslik tõlgendus

² Islami müstiline vool

elamispaikade ja koolide segregatsioon, mis põhjustab immigrantide seas kehvema hariduse omandamist ja veelgi suuremat sotsiaalset tõrjutust. (Liu)

3.3 Moslemite osalemine poliitikas

Enamus väljaspool Rootsit sündinud inimestest on Rootsi kodanikud. 1963. aastal otsustas Rootsi valitsus anda kodakondsuse kõigile, kes olid Rootsis elanud kauem kui viis aastat. 1976. aastal anti luba hääletada ja osaleda kohalikel valimistel kõigile, kes olid Rootsis elanud vähemalt kolm aastat. Aastal 2001 lubati topeltkodakondsus. Seega on paljudel moslemitel Rootsi kodakondsus.

Nagu eelnevalt mainitud on parimaks integreerituse taseme hindamiseks Rootsis tööturule juurdepääsu analüüsimine. Teine võimalus, kuidas ühiskonnas osalemist mõõta, on analüüsida hääletamisharjumusi ja poliitilist käitumist. Võrreldes põlisrootslastega, hääletavad immigrantid ja nende järeltulijad poliitilistel valimistel vähem. Esimestel munitsipaalvalimistel 1976. aastal, mil välismaalastele, kes olid Rootsis elanud rohkem kui kolm aastat, anti õigus hääletada, ainult 60% hääleõiguslikust välismaalasest tegi seda. See arv on veelgi kahanenud. Selle põhjuseks võib olla immigrantide marginaliseerimisest ja isoleerimisest tulenev vastumeelsus oma häält kasutada. Sellise arengu ohjeldamiseks on osad moslemiorganisatsioonid proovinud moslemite hääletamisharjumusi stimuleerida, tõstatades erilised nõudmised. Näiteks Rootsi moslemite nõukogu kirjutas kõikidele Rootsi parteidele avaliku kirja, milles öeldi, et moslemid hääletavad partei poolt, mis lubab vastata islami peamistele vajadustele. Moslemi vajaduste all peetakse silmas moslemite matmispaikade korraldamist, vaba aeg tööajal, et palvusi pidada jne. Siiski, ükski partei pole proovinud nõudmistele vastata. Esiteks, on väga ebatõenäoline, et Rootsi moslemite nõukogu saab garanteerida moslemite hääletamise mingi kindla partei poolt. Teiseks, parteid on vastumeelsed moslemikogukondadele erilisi lubadusi andma, sest need lubadused võivad parteile tuua rohkem kahju kui kasu.

On mõningaid näiteid, kus moslemi taustaga inimesed on valitud kohalikku linnanõukokku ja rahvusparlament, kuid selle kohta puudub täpsem statistika. 2006. aastal sai integratsiooniministriks Nyamko Sabuni (Liberaalide parteist), kes on moslemi taustaga, kuid kes ei praktiseeri islamit. Teda on isegi süüdistatud islamifoobse hoiaku tõttu. Näiteks on ta esitanud arvamuse, et kõik iseseisvad islami koolid tuleks kinni panna. Mehmet Kaplan

Rohelisest parteist on samuti moslemikultuuri taustaga poliitik. Erinevalt eelmisest näitest, praktiseerib ta islamit. Kuigi moslemitaustaga poliitikute osakaal on ühiskonna jaoks väga oluline, pole moslemitaustaga poliitikutele suunatud uurimust Rootsis tehtud.

3.4 Pinged rootslaste ja Rootsi moslemite vahel

Mitmed uuringud kinnitavad, et rootslased suhtuvad islamisse ja moslemitesse negatiivselt. Integratsiooniameti poolt 2004. aastal koostatud integratsioonibaromeetri kohaselt, milles 2 557 inimeselt küsiti erinevaid küsimusi integratsiooni, diskrimineerimise, võrdsete õiguste, islami ja Rootsis elavata moslemite kohta, selgus, et rootslased teevad vahet “meie” ja “nende” vahel. 2/3 (67%) vastanutest leiab, et islami väärtused ei ole Rootsi põhiväärtusega kokkusobivad, 30% vastanutest on islami suhtes täielikult negatiivselt meelestatud ja teised vastanud leidsid, et islami väärtused on suures osas Rootsi omadega kokkusobimatud.

Uurimuse järgi ei soovi vastanud islami ja Rootsi väärtuste vahel mingisugustki sarnasust näha. Kümnest vastanust neli suhtus positiivselt väitesse, et Rootsi moslemid on nagu Rootsi üldsus, kuid ainult 7% nõustus sellega täielikult, samas kui 54% oli selle vastu. Ainult 1/3 vastanutest soovis lihtsustada islami praktiseerimist Rootsis. 65% oli selle vastu. 26% leidis, et Rootsi peaks toetama imaamide haridust, samas kui 71% oli selle vastu.

Integratsioonibaromeeter näitab ka, et rootslased suhtuvad negatiivselt islamikultuurile vastava riidetuse kandmisesse. 35% vastanutest oli naiste peakatte kandmise vastu avalikes paikades. 24% aktsepteerinuks seda. Suurel osal (peaaegu 40%) puudus selles küsimuses seisukoht. Enamus (53-57%) vastanutest oli peatäriku kandmise vastu tööl, koolis ja avalikel ametikohtadel. Kõige negatiivsem suhtumine ilmnis pearätiku kandmise vastu ID kaardil. 66% oli selle vastu ja ainult 10% oli selle poolt. Kokkuvõttes võib öelda, et Rootsi avalikkus ei aktsepteeri moslemi naiste pearätiku kandmise traditsiooni avalikkuses.

Eeltoodud andmed pärinevad Integratsiooniametilt, kuid samu tulemusi näitavad ka paljud teised raportid. Näiteks sarnaseid tulemusi on esitanud Göteborgi ülikooli SOM instituut, Elava ajaloo foorum (Forum för Levande historia) ja Euroopa Wall Street Journal.

Uurimused näitavad, et paljud moslemid tajuvad diskrimineerimist ja islamfoobiat peale 11. septembri sündmuse 2001. aastal. Göteborgis leiavad enam kui 90% vastanutest, et peale USA vastu toimunud terrorirünnakut muutus meedias kajastatu moslemite suhtes

negatiivsemaks ja vähem objektiivseks. On selge, et paljud inimesed kujundavad oma arvamuse meedia järgi, eriti teleülekannete järgi. Seega meedial, kui informatsiooni allikal on suur roll moslemite diskrimineerimise ja ühiskonna segregatsioonist astme kasvatamisel. Samas, mitmed vastanud leidsid vastupidiselt eelnevale, et 11. septembri sündmused mõjusid moslemitesse suhtumisele positiivselt, andes moslemitele avalikus arutelus uue positsiooni, mida sai kasutada islami rahumeelsema tõlgenduse esitamiseks.

Uurimused näitavad ka, et moslemi juhid kogevad islamifoobiat Rootsi ühiskonna avaliku arutelu osana. Moslemid tunnevad, et paljude rootslaste arvates on nad probleemiks ja neid võetakse kui midagi mitte rootsilikku. (Larsson 2007, 35-37)

Ühiskonnategelaste meelest põhjustab pingeid rootslaste ja Rootsi moslemite vahel asjaolu, et rootslased ei tea suurt midagi oma islamiuskuga kaasmaalaste kohta. Rootsi kultuuriministri, Alice Bachi arvates, võiksid rootslased moslemikultuuri tundma õppida, sest praegust vastumeelsust kujundab suuresti eelarvamus. (Alandi 2015)

Islamiusu mitte tundmise kohta on mitmeid näiteid. 2007. aastal sai Rootsis kuulsaks kohalikus lehes prohvet Muhamedi koera kehaga kujutanud karikaturist. Islamiäärmusrühmitus al-Qaeda ähvardas rünnata Rootsi ettevõtteid, kui riik ei vabanda rootslasest kunstniku Lars Vilksi loodud Muhamedi pilavate karikatuuride eest. Lisaks ähvardusele lubas rühmituse juht Omar al-Bagdad kopsakat tasu karikaturisti ja pildi avaldanud ajalehe toimetaja tapmise eest. Kunstnik Vilksi arvates on tema tööde näol tegemist kunstiga. Islamikultuuris ei ole prohveti visuaalne kujutamine lubatud. Seda peetakse prohveti solvamiseks. (Pau 2007)

Rootsi sündmustele eelneval aastal (2006) põhjustasid Taani ajakirjanduses avalikustatud prohvet Muhamedi karikatuurid ülemaailmseid meeleavaldusi. See näitab, et Rootsis ei võetud moslemite pahameelt tõsiselt. Karikatuuriskandaal kordus 2015. aastal Prantsusmaal. Nii rootslased kui ka eurooplased ei mõista usu tähtsust moslemitele. Ei olda kursis riiki lubatud moslemi immigrantide kultuuriga ning moslemid ei ole või neil ei ole lastud Euroopa ühiskonda integreeruda. Usk on väga tundlik valdkond. Rahumeelseks koeksisteerimiseks ei tohiks religioosse kaardiga manipuleerida.

Samas on Rootsi moslemikogukond süüdistanud valitsust suutmatuses võidelda rassismi ja diskrimineerimise vastu. Moslemid on esitanud ÜRO rassilise diskrimineerimise likvideerimise komiteele (CERD) mitmeid tõendeid. Näiteks Lõuna-Rootsi Forserumi linnas

toimunud Somaalia sisserännanute diskrimineerimist puudutanud uuringu tulemused, mis näitasid sallimatust mustanahaliste ja moslemite vastu.

Rootsi integratsiooniminister Erik Ullenhag süüdistustega ei nõustnud. Tema arvates on Rootsi tolerantne riik, kus eelarvamuste ja islamofobia vastu võideldakse. Islamofobia vastu võitlemiseks tehakse koostööd moslemikogukondadega. Minister Ullenhag toetas oma arvamust Rootsi julgeolekupolitsei Säpo poolt koostatava islamiäärmuslaste nimekirjaga, mille kohaselt 99,9 protsenti Rootsi umbes 400 000 moslemist ei ole sinna kirja pandud.

Lähiaastatel on Rootsis hoogustunud paremäärmuslikud liikumised. Vastupidiselt Erik Ullenhag'le leiab paremäärmuslike Rootsi Demokraatide juht Jimmie Åkesson, et islam on suurim oht Rootsile pärast Teist maailmasõda. Åkessoni arvates suhtuvad Rootsi võimuparteid islamist tuleneda võivatesse ohtudesse liiga kergemeelselt, seostades Rootsi moslemeid terrorirühmituste loomisega ja Rootsis kasvanud vägivallaga. (Lind 2013) Moslemite vastu on rootslasi meeletanud lisaks eelpool mainitud moslemikultuuri mitte tundmisele ja sellest tulenenud eelarvamusele kindlasti ka tänavakuriteod paljudes moslemitega asustatud linnaosades.

Eelnevast selgub, et Rootsi poliitikute seas valitsevad immigrantide suhtes erinevad arvamused, mis on viinud avaliku debatini.

4. IMMIGRATSIOONIPOLIITIKA VÄLJAKUTSED

Rootsit tuntakse kui avatud immigratsioonipoliitikaga riiki. Rootsi heldekäelisus ei tähenda aga seda, et immigrante puudutavad regulatsioonid puuduksid. Vastupidi, nagu Euroopas üldiselt, on ka Rootsis immigratsioon peavoolu erakondade vahelises debatis oluline teema.

Teiseks oluliseks poliitikateemaks immigratsiooni kõrval on sellega tihedalt seotud integratsioonipoliitika, mis on samuti üks vaieldavamaid poliitikaküsimusi. Rootsi poliitika soodustab immigrantide lastel emakeele õppimist valitsuse poolt finantseeritud keeletundidega, mis tähendab, et Rootsi integratsioonipoliitika on kahetahuline. Ühelt poolt aidatakse immigrantidel hoida sidemeid kodumaaga ja teiselt poolt aidatakse neil Rootsi ühiskonda sulanduda.

Viimase kahe sajandi põgenikepoliitikat Rootsis iseloomustab dünaamilisus, mitte konsensus ja seega võib Rootsi immigratsioonipoliitika jaotada eraldi faasidesse, millest osasi iseloomustab helde poliitika ja laialdane immigratsioon Rootsi, samas kui teisi kirjeldab palju karmimate otsuste langetamine selles poliitika vallas. Järgnevalt analüüsitakse, millised on olnud peamised immigratsiooni piiravad meetmed Rootsis ja kuidas on nende kaudu suudetud põgenikevoolu tasakaalustada. (Spehar, Hinnfors 2012, 8)

4.1 Sotsiaaldemokraatide vastandlik ideoloogia

Sotsiaaldemokraadid ja Moderaadid on Rootsi parlamendi kaks suurimat parteid. Tegemist on opositsiooniparteidega. Kahe viimase sajandi jooksul on need parteid kirjeldanud põgenike immigratsiooni kui koormat Rootsi valitsusele. Nad pooldavad põgenike arvukust piiravat poliitikat. (Spehar, A. 2012)

Sotsiaaldemokraadid on võimul olnud peaaegu 65 aastat. Sotsiaaldemokraadid eesotsas Olof Palmega panid aluse "rahvakodu" printsiibile, mille eesmärgiks oli eelkõige

inimeste turvalisus. Rootsi heal järjel olev majandus ja kiirelt arenev tööstus nõudis lisatööjõudu, mistõttu hakati juba 50-ndatel töömigrante riiki sisse tooma. Võõrtööjõuga kaasnes immigratsioon perekondlikel põhjustel, millele 80-ndatel järgnes põgenikevool. Järjest suureneva immigratsiooni tõttu pandi alus immigratsioonipoliitikale, mille tulemusena võtab tänane Rootsi aastas vastu kuni 100 000 sisserändajat.

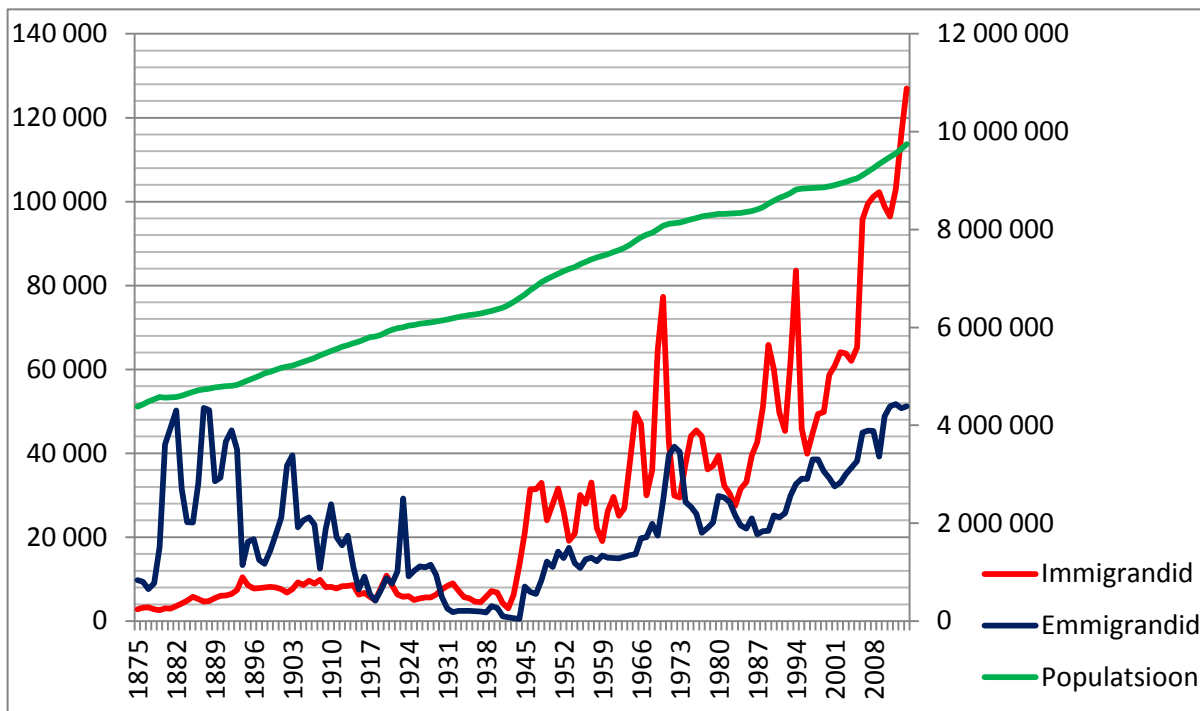
Tänapäevane Rootsi kuvand on just Sotsiaaldemokraatide poolt loodud. Rootsit tuntakse kui kollektiivset, võrdsetel õigustel ja kohustustel põhinevat, turvalist ja avatud ühiskonda. Riigi sotsiaalhoolekannet ja tervishoidu peetakse maailmas üheks parimaks ning immigratsioonipoliitikat üheks avatumaks. (Kaljurand 2010)

Kui tavapäraselt seostatakse parempoolseid parteisid range immigratsioonipoliitikaga ja vasakpoolseid parteisid avatud immigratsioonipoliitikaga, siis tekib küsimus, kas sotsiaaldemokraadid on selles küsimuses ikka vasakpoolsed. Immigrantide riiki lubamise poliitikas võiks neid seostada pigem parempoolsete erakondadega. Seda võiks seletada läbi ideoloogia, mille põhjal kujundatakse ka oma igapäevapoliitika.

Sotsiaaldemokraatide ideoloogia suunad on solidaarsus, ümberjagamine, võrdsus ja poliitiline kontroll majanduse üle. Haavatavamaid ja halvemal järjel olevaid ühiskonnagruppe, nende seas immigrante, aidatakse avatuse, lahkuse ja solidaarsusega. Teiselt poolt hõlmab tüüpiline sotsiaaldemokraatide ideoloogia suundumus palgataseme kaitsmist alamakstud sektorite eest, erinevate liitude organiseeritud huvide kaitsmist, rahvuslikule heaoluühiskonnale ja kodanikele keskendumist ning pigem kollektiivsete kui individuaalsete huvide kaitset. Tekib vastuolu ühelt poolt nõrgemate ühiskonnagruppide kaitsmise, võrdsete võimaluste pakkumisega ja teiselt poolt kollektiivsete huvide ja rahvusliku “rahva kodu” ideoloogia vahel.

Tulenevalt vastuolust parteiideoloogias seisavad Sotsiaaldemokraadid silmitsi immigratsioonipoliitika rakendamise dilemmaga. Ühelt poolt tahetakse olla meelejärele sotsiaaldemokraate toetavatele gruppidele, kes leiavad, et tuleks kaitsta tööturgu võimaliku ohu eest, mis võib tuleneda madalapalgaliste immigrandigruppide poolt. Teisalt ootavad osad sotsiaaldemokraatidele hääle andjad, et sotsiaaldemokraatide ideoloogia kohaselt kaitstakse nõrgemaid ühiskonnagruppe, mis hõlmab ka immigrante. Erakonnad vajavad hääli, et valitud saada. 45% Sotsiaaldemokraatide poolt hääletavatest inimestest leiavad, et riiki tuleks lubada vähem põgenikke. Seega on Sotsiaaldemokraatidele oluline nendega arvestada. (Spehar, Hinnfors 2012, 4)

Lisades esitatud tabelis 2 on välja toodud Rootsi erinevad immigratsioonipoliitika ajavahemikul 1968-2008. Selgub, et Sotsiaaldemokraatide valitsusajal ja algatusel on tõepoolest rakendatud immigratsiooni piiravaid meetmeid. Nende mõju on näha joonisel 1, mis kirjeldab immigrantide arvukuse muutuseid alates 1875. aastast (sellest aastast pärinevad esimesed andmed immigrantide kohta Rootsis) kuni tänapäevani.

Joonis 1. Rootsi rahvaarv ja selle muutus 1875-2014

Allikas: Population and... Statistics Sweden

On näha, et immigratsioonile piirangute kehtestamine Sotsiaaldemokraatide poolt on mõjutanud sisserändajate arvukust. 1967. aastal toimus märkimisväärne immigrantide arvukuse suurenemine, mistõttu nähti vajadust selle piiramiseks. Seda aega iseloomustas tööju vaba sisenemine Rootsi. Rootsi majandus oli õitsval järjel ja tööjõu vajaduse kasvu tõttu hakati värbama välistööjõudu. Nähti vajadust immigratsiooni piiramise järele. Töömigratsiooni keelamine mitte Põhjamaa riikidest 1968. ja Genfi Konventsiooni range järgimise kehtestamine 1970. aastal vähendasid immigrantide arvu Rootsis ajavahemikul 1970-1973. Teatud gruppidele põgenikustaatus mitteandmine 1976. aastal põhjustasid immigrantide vähenemise kuni 1983. aastani. 1980. aastal, mil mitte sotsialistlikud parteid moodustasid parlamendis enamuse, rakendati jällegi avatumat immigratsioonipoliitikat. Leevendati perekondade ühinemise regulatsiooni. Sel perioodil toimus immigrantide arvukuse

mõningane hoogustumine kuni 1989. aastani, mil üksnes ajutise elamisloa lubamise ja Genfi konventsiooni karmi järgimise tulemusena immigrantide arv langes kuni 1993. aastani, mida kirjeldab järgnev alapeatükk.

2014. aasta Rootsi parlamendivalimistel tulid Sotsiaaldemokraadid peale kaheksat aastat uuesti võimule ja moodustasid vähemusvalitsuse Rohelistega. (The Swedish System...2014)

4.2 Immigratsioonipoliitika debatid: piirav vs helde immigratsioonipoliitika 1990-2015

90-ndate migratsioonipoliitika arengud sisaldavad mitmeid paradoksaalseid jooni. Ühelt poolt oli Rootsi Euroopa riikidest ainuke, kes pakkus Bosnia põgenikele püsivat elamisluba. Teisalt kirjeldavad 90-nendaid asüülitaotlejate suhtes karmimate hoiakute ja seadusandluse kujunemine. 90-ndate alguses avaldati Rootsi ajakirjades mitmeid artikleid, mis püüdsid näidata vajadust karmima põgenikepoliitika järele. Sellise arvamuse eest kõnelesid kaks peamist argumenti. Esiteks, et põgenikepopulatsioon Rootsis on võrreldes ülejäänud populatsiooniga proportsioonist väljas, mis võib olla liialt helde poliitika tulemus. Teiseks, et põgenikud pärinevad geograafilises mõttes kaugelt, mis tähendab, et ollakse kauged ka kultuurilises mõttes, mistõttu võib nende integreerimine Rootsi ühiskonnale probleeme tekitada. Niisiviisi ei tule üllatusena, et immigratsiooni- ja põgenikepoliitika on järjest rohkem muutunud “high politics” küsimuseks. (Appelqvist 2000, 93-94)

Peale 1990. aasta valimisi moodustati uus paremtsentriline valitsus, kuhu kuulus neli erakonda: Keskpartei, Liberaalid, Moderaadid ja Kristlikud Demokraadid. Üheks esimeseks uue valitsuse tegevuseks oli tagasi võtta Sotsiaaldemokraatide seaduseelnõu “An active immigration and refugee policy”, mis esitati samal aastal. Seaduseelnõu soovitas võimaldada põgenikele, kes otsivad Rootsis varjupaika, püsiva elamisloa asemel ajutist elamisluba. Sel ajal kuulus immigrantsiooniga tegeleva kultuuriasjade osakond aga Liberaalide pädevusse, kes olid seega võimelised muutma valitsuse immigratsioonipoliitika heldekäeliseks. Dilemmaks oli, kas immigratsiooni piirata või võtta kõikehõlmav humanitaarne seisukoht. 1993. aastal tehti samm avatuma immigratsioonipoliitika suunas. Liberaalide algatusel

võimaldab parentsentristlik valitsus 40 000 Bosnia põgenikule alalise elamisloa, mis põhjustas edasise poliitikadebati. (Spehar, A. 2012)

Debatt seisnes selles, et vastupidiselt rakendatud poliitikale kõnelesid mitmed arengud ja arvamused immigratsiooni piiramise poolt. 1992. aastal saabus ainuüksi endisest Jugoslaaviast 70 000 asüülitaotlejat. Immigrantide sissevool põhjustas moraalse paanika. Sündmust kajastati uudistes, kuid avaldati ka avalikku arvamust. Ajakirjanduses levisid pealkirjad “Viige nad välja”. 2/3 Rootsi kodanikest leidis, et põgenike arvukuse vähendamine on hea idee. Umbes pooled nendest leidsid, et immigrante on riigis liiga palju. Avalikus debatis kerkis esile mure, et heaoluühiskond ei kannata rohkem asüülitaotlejaid ja töötuid immigrante. Tunti, et muutused võivad avaldada mõju paljudele Rootsi kodanikele: globaliseerunud majandus ja valitsuse neoliberaalne poliitika õigustasid deindustrialiseerimist, avaliku sektori kulutuste kärpeid, privatiseerimist ja süvenevat töötust. Põgenikes nähti ohtu heaolusüsteemile ja Rootsi kultuurile. Rootsi kaitsepolitsei oli mures massilise immigrantide sissevoolu pärast, mida esitati sageli valitsuse raportites kui kontrollimatut jõudu, mis ohustab Rootsi ühiskonda mitmel moel. Selles kontekstis kerkis esile uus immigratsioonivastane partei New Democracy, mis võitis 1991. aasta parlamendivalimistel 10% häältest. (Eastmond 2011, 278-279)

1992. aastal olid teised Euroopa riigid, kaasa arvatud Põhjamaad, Jugoslaavia kriisist põhjustatud põgenikelainega tegelemiseks rakendanud kollektiivsetel alustel ajutise kaitse. Rootsi võttis, Põhjamaadega võrreldes vastu suurima põgenikehulga. Taani aktsepteeris 19 000, Norra 10 000 ja Soome 1000 põgenikku. Ka sotsiaaldemokraadid ja moderaadid oleksid soovinud rakendada ajutise elamisloa võimaldamist. (Spehar, A. 2012)

Nagu eelnevalt kirjeldatud, põhineb Sotsiaaldemokraatide vaade kollektiivsetel õigustel. Sotsiaaldemokraadid leidsid, et alalise elamisloa saanud inimesed kaotavad kodumaaga kontakti. Rootsis on elustandardid kõrgemad ja põgenikel kaob soov kodumaale pöörduda. Nad leidsid, et varem või hiljem olukord Bosnias laheneb ja saabub aeg, mil on vaja riik uuesti üles ehitada. Seega peaks Rootsi soodustama põgenike koduriiki naasmist ja vätima heaoluriigist sõltuvate inimeste kasvu.

Individuaalne parentsentristliku valitsuse nägemus oli erinev. Liberaalide heldema põgenikepoliitika pooldamise otsust mõjutas asjaolu, et paljud põgenikud olid riigis viibinud juba pikka aega. Leiti, et ei olnud näha Bosnia kriisi paranemise märke, mistõttu oleks olnud mõeldamatu ja ebainimlik, kui põgenikud oleksid pidaud Rootsi põgenikelaagris olukorra

paranemist ootama. Liberaalide arvates oli humanne anda Bosniast pärit põgenikele õigus enda elu kontrollida, tulevikku planeerida ja sõjatraumat ravida. Leiti, et ajutine põgenike kaitse takistaks perekondade ühinemist, põgenike lapsed ei saaks Rootsi koolides käia ja enamus võimalusi Rootsi ühiskonda sulanduda oleksid neile suletud. (Appelqvist 2000, 100)

Niisiis olid turvalisus ja põgenike õigused oma elu kontrollida olulisteks argumentideks alalise elamisloa rakendamiseks. Vaatamata sellele, et ümbritsevad riigid võtsid põgenikke vastu ajutise kaitse seaduse kohaselt, läks Rootsi teist teed. Aastal 1993 võimaldati Jugoslaavia põgenikele alaline elamisluba. Liberaalne poliitiline veendumus immigratsiooni osas koos Liberaalide parlamentaarse võimuga viis olukorrani, kus Rootsi aktsepteeris rekordarvu Bosnia põgenikke (60 000). Joonisel 1 (lk 36) on selle tulemusena näha immigrantide arvu järsku tõusu 1993. ja 1994. aastal. Siiski, eelpool kirjeldatud rahva rahulolematuse tõttu järgnes valitsuse kompromiss. Bosnia kodanikele kehtestati viisanõue. (Spehar, Hinnfors 2012, 11)

Kui Sotsiaaldemokraadid 1994. aastal tagasi ametisse astusid, asusid nad uuesti 1980. aasta piirava immigratsioonipoliitika juurde. Rootsis kehtestati nüüd ajutise põgenikekaitse seadus, mis tähendas, et Immigratsiooniamet võis väljastada ajaliselt piiratud elamislubasid. Seadust arendati edasi parlamendi raportis “Swedish Refugee Policy in Global Perspective”. Seadusandlus jõustus 1997. aastal. See sätestas, et ajutine kaitse tähendab kollektiivset kaitset teatud inimeste grupile kindlal ajaperioodil (maksimum 4 aastat) valitsuse poolt antud volituse alusel. Ajutise kaitse kombineerimist kodumaale naasmise soodustamisega peeti seejuures oluliseks.

1995. aasta parlamendiuurimus “Refugee Policies in a Global Perspective” leidis, et võimalus kodumaale naasta on inimiõigus ja vabatahtliku kojunaasmise aitamine peaks olema põgenikepoliitika juures oluline osa. 1996. aasta valitsuse eelnõu lihtsustas vabatahtlikku kojunaasmist ka neile, kellel oli võimaldatud alaline elamisluba. Järgnes tuline debatt lastele ja peredele püsiva elamisloa andmise osas. Liberaalid, Kristlikud Demokraadid, Keskpartei, Vasakerakond ja Rohelised nõudsid alalise elamisloa lubamist, kuid Sotsiaaldemokraadid ja Moderaadid vaidlustasid sellise seaduse kehtestamise.

Alates 1994. aastast kuni 2006. aasta sügiseni moodustas Sotsiaaldemokraatlik partei vähemusvalitsuse, mida toetasid nii Rohelised kui Vasakerakond, kellel mõlemal on asüülitaotlejate ja dokumentideta immigrantide suhtes karm suhtumine. Peale 1995. aastat langes asüülitaotlejate arv kiiresti. Joonise 1 kohaselt langes immigrantide arv aastaks 1996

võrreldes aastaga 1994, mil kehtis Liberaalide alalise elamisloa seadus, poole võrra (83 598-lt 1994. aastal 39 895-le 1996. aastal).

2006. ja 2007. aastal sai Rootsist jällegi peamine asüülitaotlejate sihtpunkt. 2007. aastal registreeris Rootsi Migratsiooniamet 36 207 asüülitaotlust, mis oli rohkem kui üheski teises Euroopa riigis. Rootsi suure immigrantide arvukuse põhjuseks oli kindlasti ka 2006. aastal alguse saanud põgenikelaine Iraagist, mida soodustas ajutise asüüli seaduse seadustamine 2005. aasta novembris. Antud akt muutis elamisloa saamise kergemaks. Seda eelkõige lastega perekondadele, kes olid Rootsis juba pikka aega viibinud. 2006. aastal väljastati rohkem kui 50% elamislubadest kirjeldatud ajutise muutuse tõttu Rootsi välismaalaste seaduses (Aliens Act). Selle tulemusena oli Rootsi ajavahemikul 2006-2008 OECD riikide seas esimene Iraagi põgenike vastuvõtmise poolest, aktsepteerides rohkem põgenikke kui USA, Saksamaa või Suurbritannia. (Spehar, A. 2012) 44 000-st iraklaste asüülitaotlustest, mis Euroopa riikidele 2007. aastal esitati, umbes 18 600 anti sisse Rootsis ja umbes 72% juhtudest võimaldati taotluse esitajale ka kaitset. Ajavahemikul 2006-2007 võttis Rootsi vastu 40 000 Iraagi põgenikku. (Lambert 2011, 10)

Teine intrigeeriv küsimus puudutas perekondade ühinemise reegleid. 2008. aastal otsustas parementsentristlik valitsus minna üle Euroopa riikidest perekondade ühinemise suhtes kõige vähem piiravamast riigist kõige piiravamaks. Uue reegli kohaselt pidi põgenikel, kellele oli Rootsis varjupaik võimaldatud, olema olemas eluase ja piisavalt ressursse äraelamiseks. Alles seejärel lubas valitsus kaaluda teistele pereliikmetele elamisloa lubamist. Uued reeglid algatas Moderaatide partei. Kriitikud leidsid, et selline seadus on vastuolus ÜRO konventsiooniga lasteõiguste kohta. Lisades toodud tabeli 2 kohaselt avaldas 2009. aastal jõustunud perekondade ühinemist piirav seadus immigrantide arvukusele vähe mõju.

2011. aasta kevadel pidasid neli valitsuse erakonda (Moderaadid, Kristlikud Demokraadid, Keskpartei ja Liberaalid kooskõlas Rohelistega) läbirääkimisi, mille eesmärgiks oli tühistada perekondade ühinemisega seotud piirangud immigrantsioonile. Samuti tehti ettepanek anda illegaalsetele immigrantidele õigus tervishoiule ja haridusele ning õigus äri rajada. Moderaadid olid dokumentideta immigrantidele rohkemate õiguste andmise vastu. Migratsiooniminister Tobias Billström Moderaatide erakonnast on öelnud, et eelnimetatud volitused legitiseeriksid inimesed, kellel pole õigus Rootsis viibida.

Migratsiooniameti analüüsi kohaselt jätkub inimeste põgenemine konfliktipiirkondadest Rootsi ka aastatel 2015 ja 2016. Ennustuste kohaselt sõltub

asüülitaotlejate arv Rootsis ligipäasetavusest migratsiooniteele Euroopasse ja individuaalsete Euroopa Liidu liikmesriikide tegevusest. 2014. aastal saabus Rootsi umbes 81 000 asüülitaotlejat. (Same high number...2015)

Jätkuva immigrantide sissevoolu ja integratsioonipoliitika kehva tulemuslikkuse tõttu on Rootsis kasvanud islamofobia ja toetus paremäärumuslikule Rootsi Demokraatide parteile. 14. septembril 2014. aastal toimunud Rootsi parlamendivalimiste tulemusel on neist saanud kolmas suurim erakond riigis. Nende esilekerkimist seostatakse viimase aja immigratsioonidebati hoogustumisega. Rootsi Demokraadid on ainus partei, mis ei ole nõus praeguse valitsuse immigratsioonipoliitikaga. Poliitikud Rootsi konservatiivsest Kristlike Demokraatide parteist ja Keskparteist on öelnud, et Rootsi Demokraatide üleskutse vähendada immigrantide arvu 90% võrra on vale, kuid riigi immigratsiooni- ja integratsioonistrateegiad vajavad avatumat ja kriitilisemat arutlust. (Immigration debate intensifies...2014) Teisisõnu, ükski peavoolu erakond ei ole nõus Rootsi Demokraatidega läbirääkimisi alustama, kuid nende esiletõus on tekitanud dilemma, kas üks Põhjamaa riik peaks olema immigratsiooni suhtes piiravam.

4.3 Riigiülesed poliitikad: lahendus Rootsi põgenike probleemile?

Lisaks piiravale rahvuslikule seadusandlusele asüülitaotlejate arvukuse piiramiseks on sotsiaaldemokraadid ja moderaadid algatanud ka põgenikepoliitika senisest suurema harmoniseerimise edendamist Euroopa Liidu siseselt. Mõlemad erakonnad toetavad ühist Euroopa asüülistandardite (CEAS), mis hõlmab ühiseid asüüliireegleid, “koorma” jagamise mehhanisme ja ühist põgenike ümberasustamise süsteemi. CEAS sätestab ühised varjupaigataotlejate vastuvõtmisega seotud miinimumnõuded, mis tähendab, et riigid on vabad rakendama ka heldemaid meetmeid. Euroopa Liidu asüülipoliitika ei ole küll viinud rangemate asüülistandardite kehtestamiseni, kuid seda võib siiski piiravaks pidada. Rakendatud viisanõude, transpordifirmadele kehtestatud sanktsioonide ja “offshore’i” lahendi eesmärgiks on hoida asüülitaotlused väljaspool Euroopat. (Spehar, A. 2012)

1999. aasta Amsterdami leppega sai põgenike ja migratsiooni probleemidest Euroopa Ühenduse seaduse osa. 2004. aasta Haagi programmiga otsustasid liikmesriigid arendada

välja ühise asüüliisüsteemi. 2009. aasta Stockholmi programmiga määrati, et ühine asüüliisüsteem peab olema väljakujunenud vähemalt 2012. aastaks. Ühise Euroopa Liidu asüüliipoliitika eesmärgiks on jätkusuutlik migratsioonipoliitika, mis kaitseb põgenike õigusi, lihtsustab piiriülest mobiilsust, edendab vajaduspõhist töömigratsiooni ja süvendab rahvusvahelist koostööd põgenike kaitsmise vallas ning edendaks solidaarsust Euroopa Liidu riikides. (Migration and asylum policy. 2004)

Sotsiaaldemokraatide valitsus esitas "Euroopa režiimi" idee esmakordselt 1992. aastal, mil Rootsi ei olnud veel EL liige. Euroopa Liidu ühine asüüliisüsteem oli poliitika keskmeks ka Rootsi Euroopa Liidu eesistumise ajal 2001. ja 2009. aastal. Rootsi migratsiooniministri Tobias Billströmi (Moderaatide erakonnast) arvates ei ole loogiline, et riiki, mis ei võtnud osa Iraagi sõjast ja asub Iraagist geograafilises mõttes kaugel eemal, saabub enim Iraagi põgenikke. 2009. aasta jooksul proovis Rootsi migratsiooniminister kaotada Rootsi rahvusvahelist helde asüüliandja reputatsiooni. Rootsi paremtsentrismlik valitsus esitas 2009. aasta Rootsi Euroopa Liidu eesistumise ajal mitmeid kordi arvamust, et kõik Euroopa Liidu liikmesriigid peaksid jagama põgenike kaitsmisega seotud vastutust.

Immigratsioon on valdkond, mis avaldab mõju nii turvalisusele, sotsiaalsele heaolule ja tööpoliitikale. Esmapilgul võib tunduda imelik, et Rootsi taotleb Euroopa Liidu tasemel kõrgeid asüülistandardeid, mis aitavad kaasa liikmesriikide immigratsiooni piiravale poliitikale, sest enamasti eelistavad riigid rahvuslike huvide jaoks olulisi küsimusi ise kontrollida, mitte teha selles vallas koostööd teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega. Riigid delegerivad oma immigratsioonipoliitika ainult juhul, kui see neile sobib. Suveräänsusest loobumine sõltub sellest, kes valitseb.

Nagu eelnevalt selgub, on sotsiaaldemokraadid ja moderaadid piirava põgenikepoliitika poolt nii rahvuslikul kui ka rahvusvahelisel tasemel. Rootsi valitsuse põgenikepoliitika harmoniseerimine Euroopa Liidu poliitikaga tähendaks proportsionaalset vastutuse jagamist liikmesriikide vahel ja sellest tulenevat põgenike arvukuse vähenemist Rootsis. Sedalaadi arengud sobituvad hästi sotsiaaldemokraatide ja moderaatide ametliku seisukohaga. Rootsis tuleb antud erakondadel silmitsi seista takistustega oma poliitika rakendamisele ja seega tuleb otsida immigratsiooni piiravate meetmete elluviimiseks soosivamat paika. Takistusteks võivad olla juriidilised piirangud, immigrante pooldavate gruppide tegevus, rahvusliku seadusandluse jaoks vajalik koosõla ministrite vahel.

Väiksemad poliitilised parteid on Euroopa Liidu direktiivide ja immigratsioonipoliitika suhtes kriitilised. Mitmel juhul on olnud nende rakendamise vastu rahvuslikul tasandil. Kriitikat avaldati näiteks Schengeniga seotud piiride kontrollimise poliitika ja muutuste suhtes, mis olid Schengeni lepingutega seotud, nagu sisenemiskeeldude ja väljaandmise regulatsioonid, karjääripiirangud; Dublini Konventsiooni ja Dublini regulatsioonide vastu, nagu direktiivid ajutise elamisloa kohta, põgenike vastuvõttingimused ja põgenike kvalifikatsioon.

Rohelised ja Vasakerakond pooldavad rahvuslikku kontrolli immigratsiooni üle. Harmoniseerumine tähendab nende arvates Rootsi põgenikepoliitikale negatiivset mõju, alandades aeglaselt Rootsi standardeid ja tutvustades kontrollimehhanisme, mis ei teeni põgenikekaitse eesmärki. Paremtsentrilised erakonnad (Liberaalid, Keskpartei ja Kristlikud Demokraadid) pooldavad rahvusvahelist koostööd, kuid minimaalset Euroopa Liidu standardite rakendamist. Tahetakse säilitada Rootsi põgenikepoliitika heldekäelisust. Sotsiaaldemokraadid ja moderaadid tunnevad asüülpoliitikale piirangutele seadmise pärast vähe muret. (Spehar, A. 2012)

Niisiis, kõik Euroopa Liidu liikmesriigid peavad jagama põgenike abistamisega seotud vastutust. Dublini regulatsiooni tõttu võtab mõni liikmesriik aga vastu rohkem põgenikke kui teised. 2014. aastal said peamiselt kuus liikmeriiki 76% taotlustest. Rootsi oli Saksamaa järel taotluste poolest teisel kohal (Saksamaa 32.4%, Rootsi 13%). Arvestades riikide rahvaarvu, mis said miljoni elaniku kohta enim asüülitaotlusi, oli Rootsi 2014. aastal 8 417 avaldusega esimesel kohal. (Poptcheva 2015, 5)

Näite Rootsi heldekäelisest poliitikast võib tuua Süüria sõjapõgenike põhjal. Sõja tõttu Süürias tõuseb asüülitaotlejate arv OECD riikides aasta-aastalt 20% ulatuses. Kõige hiljutisema Migration Outlook raporti kohasel otsis 556 000 inimest varjupaika OECD riikides aastal 2013. Rootsi saabus ühe elaniku kohta kaks korda rohkem põgenikke kui ühtegi teise OECD riiki (5 700 asüülitaotlejat iga miljoni elaniku kohta). Rootsi on ainuke riik, kes pakub Süüria põgenikele alalist elamisluba. Samuti võtab Rootsi vastu enim varjupaigataotlusi, mis tõstatab küsimuse asüüliüsteemi jätkusuutlikuse kohta. (Arnett 2014)

Rootsi on kurnatud oma enese lahkuse tõttu ja on seega tõstatanud Euroopa Liidus teema solidaarsuse puudumisest teistes liikmesriikides. Rootsi immigratsiooniminister Tobias Billström (Moderaatide parteist) on palunud Euroopa Komisjonil karistada riike, kes ei kannu oma osa asüülitaotlejate vastuvõtmisel. Kasvava põgenikevoolu tõttu seisab Rootsi silmitsi

eluaseme nappusega. Migratsiooniametil tuli põgenike majutamiseks aastal 2014 maksta 1,9 billionit Rootsi krooni (295 millionit dollarit). Võrreldes 2012. aastaga kasvas kulutuste suurus 250%. Sellest tulenevalt on Euroopa Liidu ühise asüülisüsteemi kasulikkus Rootsi jaoks suur küsimus. (Rolander, Stevis 2014)

Rootsi endise parlamendiliikme, Andres Hedmani arvates on teistel riikidel Rootsilt palju õppida. Andres Hedman tõi välja, et immigrandid peaksid elama kõrvuti ülejäänud elanikega, mitte koonduma suurlinnade eraldi piirkondadesse. Samuti tuleks avestada, et inimestele meeldib kolida sinna, kuhu kaasmalased on juba eelnevalt kolinud. See tähendab, et kui riigis on palju ühe riigi immigrante, siis suure tõenäosusega tuleb neid juurde. Lisaks on oluline immigrantide ühiskonda kaasamine. Tuleb toetada välismaalaste riigikeele õpinguid ja aidata tööd leida, et nad ei muutuks heoluriigist sõltuvaks. Integratsiooniastme suurendamiseks tuleb võidelda rassismi ja religioosse tagakiusamise vastu. Endine poliitik rõhutas ka immigratsiooni- ja integratsioonipoliitika vahelise tasakaalu ja põgenikele varjupaiga andmise jagamise tähtsust. (Hedman 2015)

5. TULEMUSED

Sisserändajad moodustavad pea 16% Rootsi kogu elanikkonnast, mis asetab Rootsi immigrantide arvu poolest Euroopas esimeste riikide sekka. Samuti saabub Rootsi enim põgenikke, kellest enamusele antakse lähtuvalt Rootsi kollektiivsust, võrdsust, avatust ning turvalisust propageerivatest põhimõttest resideerumisvõimalus riigis.

Võib öelda, et Rootsi immigratsioonidebatti on läbi ajaloo iseloomustanud positiivne meelestatus põgenike ja varjupaigataotlejate suhtes. Vahelduva eduga on Rootsis rakendatud ka piiravat immigratsioonipoliitikat, kuid suuremat ja püsivamat mõju pole need immigrantide arvukuse vähenemisele andnud. Joonise 1 põhjal võib öelda, et alates ajast, mil pärinevad esimesed andmed immigratsiooni kohta Rootsi statistikaametis, on sisserännanute arv ühes aastast kasvanud 2 805-lt 126 966-le.

Ajavahemikul 1875-2014 on sisserännantue arvukuses toimunud kolm suuremat muutust immigrantide arvukuses. Esiteks, immigrantide arvukuse kasv põgenike tõttu naaberriikidest aastatel 1942-1948. Teine suurem kõikumine toimus ajavahemikul 1967-1972, mil kõigepealt toimus immigrantide arvukuse kasv töömigrantide tõttu Soomest ja eriti Lõuna-Euroopast. 1970. aastal saavutas immigrantide sissevool suurima taseme. Sellele järgnes valitsuse reageerimine. Rootsi lõpetas ametlikult töömigratsiooni mitte Põhjamaa riikidest 1972. aastal ja uute immigrantide arv langes märgatavalt. Kolmas suurem immigrantide arvukuse kõikumine toimus 90-ndate alguses, mil Liberaalide algatusel lubati riiki rekordarv Bosnia põgenikke, kellele valitsus võimaldas erinevalt teistest Euroopa Liidu liikmesriikidest alalise elamisloa. 1994. aastal astusid ametisse sotsiaaldemokraadid, kes asusid immigratsiooni piirava poliitika juurde. Selle tulemusena langes 1995. aastal immigrantide arv võrreldes eelneva aastaga poole võrra. Alates 1996. aastast kuni tänaseni on immigrantide arv ilma suuremate langusteta järjest kasvanud. Nagu Rootsi võttis vastu enim Bosnia põgenikke aastal 1993, nii võeti vastu enim asüülitaotlejaid Iraagist ja võrreldes teiste Euroopa Liidu riikidega võetakse vastu enim põgenikke Süüriast ka täna. Olgu immigrantide sissevoolu põhjuseks töömigratsioon või kriisiolukord koduriigis, on peamiseks immigrantide nõnda suure arvukuse põhjuseks Rootsis siiski heldekäeline immigratsioonipoliitika.

Vastavalt suurele sisserändajate osakaalule on Rootsis rakendatud ka erinevaid integratsioonimeetmeid. Nendest kõige olulisemaks peetakse immigrantide tööturule integreerimist, mille eelduseks on keeleõpe. Tuleb aga tõdeda, et integratsioonipoliitika Rootsis ei vasta soovitule. Töötuse ja tööga hõivatuse määrade erinevus põlisrootslaste ja välismaal sündinute vahel on suurem kui teistes Euroopa Liidu liikmesriikides. Sellest tulenevalt on Rootsi ühiskond segregeerunud. Immigrandid elavad suurlinnade vaesemates piirkondades, kus levib kuritegevus.

Võib öelda, et Rootsi on kurnatud oma enese lahkusest. Uurimused näitavad, et pooled Rootsi elanikest soovivad põgenike arvu riigis vähendada. Juhtivate poliitikute arvates, nagu endise Rootsi peaministri Fredrik Reinfeldt'i arvates, muudavad immigrandid Rootsi väga huvitavaks multirahvuseliseks ühiskonnaks, mis toob tulevikus kasu. Rootsi rahvastik on vananev ja seega on ühiskonnal vajadus täiendavate inimeste järele.

Tänaseks on Rootsi jõudnud olukorda, kus riigi kuvand ei vasta tegelikkusele. Ühelt poolt on tegemist kollektiivsust, võrdsust, avatust ning turvalisust propageeriva ühiskonnaga, mis soodustab immigrantide sissevoolu ja nende integreerumist. Teiselt poolt on tegemist ühiskonnaga, mida iseloomustab suur erinevus immigrantide ja põliselanike vahel ning viimaste soov sisserändajate arvu riigis vähendada.

Immigratsioonipoliitika peaks igas riigis olema hästi läbi mõeldud. Seadusega peaks olema sätestatud, kui suurel hulgal on riik võimeline sisserändajaid vastu võtma, et immigratsiooni- ja integratsioonipoliitika oleksid tasakaalus. Riiki tuleks lubada sellisel arvul immigrante, et neile oldaks suuteline tagama võrdsed võimalused teiste ühiskonna liikmetega. See kehtib kõigi immigrantide kohta, kuid selge on, et inimestel kolmandatest riikides, kes ei ole elanud euroopalikus ühiskonnas, on raskem kohaneda. Küsimuseks on, kas Euroopasse rännanud moslemid on üldse võimelised omaks võtma euroopaliku elustiili ja väärtused. Nagu eelolevas töös selgus, kannavad moslemid Rootsi edasi oma kultuuri ja jätkavad siin usu praktiseerimist.

Rootsi oli üks esimestest riikides, kus mõisteti sisserändajate ühiskonda integreerimise tähtsust, kuid küsimuseks on endiselt, kuidas kõige paremini erineva taustaga immigrante Rootsi tööturule ja ühiskonda integreerida, kuidas võimaldada neile võrdsed võimalused põlisrootslastega. Hetkel on saavutatud soovitule vastupidine olukord, mida kinnitab valijate suurenenud toetus immigratsioonivastasele parteile Rootsi Demokraadid. Seega tuleks

immigratsiooni ja integratsioonipoliitika viia tasakaalu tõhusamate integratsioonimeetmetega.
Kui need ei aita, tuleks kaaluda immigrantide sissevoolu piiramist.

KOKKUVÕTE

Sissejuhatuses püstitati eesmärk välja selgitada Rootsi riigi immigratsiooni- ja integratsioonipoliitikate tulemuslikkus ning tuua esile Rootsi valitsusparteide valikute ja väljakutsete olemus. Selgus, et Rootsi immigratsiooni- ja integratsioonipoliitika ei ole tasakaalus. Rootsi võtab vastu proportsionaalselt oma rahvaarvu kohta liiga palju immigrante. Integratsioonimeetmed, mida on aastast aastasse uuendatud ja parandatud, ei ole olnud tulemuslikud. Immigrantide ja põlisrootslaste vahel valitseb suur erinevus. Selgus ka, et üldiselt on Rootsi erakondade vahelisi immigratsioonidebatte iseloomustanud avatud poliitikameetmete arutelud, kuid tehtud on ka immigratsiooni piiravaid ettepanekuid. Sisserände-statistika analüüsi ja erinevate valitsusparteide rakendatud immigratsioonimeetmete kõrvutamise tulemusena selgus, et suures plaanis ei ole immigrantide sissevoolu piiravad meetmed mõju avadanud. Alates 1875. aastast, mil pärinevad esimesed Rootsi Statistikaameti andmed sisserännanute kohta, on iga-aastane sisseränne Rootsi kasvanud 2 805-lt 126 966 immigrandini. Tulemuste paikapidavust tõestavad erinevad uuringud, küsitlused ja statistika.

Rootsi integratsioonipoliitika põhineb kolmel alusprintsiiбил, milleks on võrdsus, vabadus ja partnerlus. Tänapäeval on neile lisandunud sooline võrdõiguslikkus, etnilise diskrimineerimise, ksenofoobia ja rassismi vastu võitlemine. Immigrantide ühiskonda sulandamiseks on välja töötatud erinevaid integratsioonimeetmeid, milles osalemine on vabatahtlik ja mida viivad läbi omavalitsused. Järjest enam iseloomustab integratsioonimeetmeid tööturule orienteeritus. Oluline integreerimisprotsessi osa on kodakondsuse omandamine, mis võib toimuda automaatselt, naturalisatsiooni kaudu või lihtsustatud korras ehk vaid avalduse alusel. Kodakondsuse omandamise nõuded on kõikidel juhtudel leebed, seda eesmärgiga inimesi paremini ühiskonda integreerida. Tulenevalt Rootsi heldest kodakondsuspoliitikast on enamus väljaspool Rootsit sündinud inimestest Rootsi kodanikud. 1963. aastal otsustas Rootsi valitsus anda kodakondsuse kõigile, kes olid Rootsis elanud kauem kui viis aastat. Aastal 2001 lubati ka topeltkodakondsus.

Töös selgus, et vaatamata Rootsis rakendatud integratsioonimeetmetele ei ole sisserännanud Rootsi ühiskonda sulandunud. Vahe põlisrootslaste ja immigrantide tööga hõivatuse määras on Rootsis suurem kui mujal. Uurimused näitavad, et immigrantid kannatavad lisaks suuremale töötusele võrreldes põliselanikega ka tööturul diskrimineerimise käes. Ainult 39% immigrantidest töötavad oma haridusele vastaval ametikohal. Sama näitaja Rootsis sündinud inimeste kohta on 85%. Lisaks tööturule viitavad segregatsioonile immigrantide ja kohalike rootslaste vahel ka elukoha valik ja hääletamismuster. Immigrantid on elama asunud suurlinnade äärealadele. Nad elavad vaesuses ja nende seas levib kuritegevus. Põlisrootslased väldivad antud piirkondadesse sattumist. Võrreldes põlisrootslastega, hääletavad immigrantid ja nende järeltulijad poliitilistel valimistel vähem. Immigrantide päritoluriigi järgi on võimalik öelda, et suurem osa sisserännanuid on tulnud ja tuleb moslemi enamusega riikidest ja islamimaadest. Seda arvestades võib öelda, et moslemid moodustavad immigrantide seas suure osa. Rootsi integratsiooniameti uurimuse kohaselt on enamus rootslastest moslemite suhtes negatiivselt meelestatud, mis suurendab segregatsiooni ühiskonnas veelgi. Seda tõestavad ka mitmete teiste asutuste poolt koostatud küsitlused.

Rootsi immigratsioonipoliitikat on saatnud valitsusparteide erinevad seisukohad, millest tulenevalt on kord rakendatud avatud ja siis jälle piiravaid sisserändajatele suunatud meetmeid. Immigrantide sissevoolu piiravaid meetmeid on enamasti rakendanud Rootsi kaks suuremat opositsiooniparteid Sotsiaaldemokraadid ja Moderaadid. Ühek võimaluseks immigratsiooni tasakaalustamisel oleks Euroopa Liidu ühise asüülitaotluse süsteemi loomine, mis sätestak igale liikmesriigile kohustuse põgenikele varjupaiga andmisel.

1993-1994. aastal võttis Rootsi vastu enim Bosnia põgenikke ja võimaldas neile ainukese riigina püsiva residentsuse võimaluse. 2006-2007-ndal aastal võeti vastu teiste Euroopa riikidega võrreldes enim põgenikke Iraagist ja täna võetakse vastu rekordarv põgenikke Süüriast, kellele võimaldatakse samuti püsiv elamisluba. Euroopa asüüliisüsteemi jätkusuutlikkus on pandud kahtluse alla, kuid kahtluse alla on seatud ka Rootsi vastamine oma avatud ja tolerantse ühiskonna kuvandile. Tänapäevaks on Rootsi jõudnud olukorda, kus immigratsiooni ja integratsioonipoliitika tuleb kriitilise pilguga üle vaadata.

KASUTATUD KIRJANDUS

Statistikakogumikud ja riiklikud määrused

Bernitz, H. (2012). Country Report: Sweden. Oktoober, 2012. EUDO Citizenship Observatory.

<http://eudo-citizenship.eu/docs/CountryReports/Sweden.pdf> (12.12.2014)

Emilsson, H. (2014). No Quick Fix: Policies to Support the Labour Market Integration of New Arrivals in Sweden. September, 2014. Migration Policy Institute and International Labour Organization

<http://www.migrationpolicy.org/research/no-quick-fix-policies-support-labor-market-integration-new-arrivals-sweden> (05.01.2015)

Finding the way: A discussion of the Swedish migrant integration system. 2014. OECD

<http://www.oecd.org/migration/swedish-migrant-integration-system.pdf> (20.04.2015)

Hagos, M. (2008). Recent active labour market policy initiatives with impact on immigrants' labour market integration which are relating to OECD recommendations. 2008. OECD

<http://www.oecd.org/els/mig/41706122.pdf> (08.01.2015)

Hetzler, A., Persson, M., Lundin, E. (2006). The Aspect of Culture in the Social Inclusion of Ethnic Minorities. oktoober, 2006. European Centre for Minority Issues

http://www.ecmi.de/uploads/tx_lfpubdb/working_paper_34.pdf (25.02.2015)

Islam in Sweden. Euro-Islam.

<http://www.euro-islam.info/country-profiles/sweden/> (14.12.2014)

Kallas, K., Kaldur, K. (2007). Integratsioonipoliitika ja meetmed: heade praktikate uuring Rootsi, Taani ja Suurbritannia näitel. Balti Uuringute Instituut, 2007.

<http://www.ibs.ee/et/component/content/article/39-integratsioonipoliitika-ja-meetmed> (15.03.2015)

Larsson, G. (2007). Muslims in EU: Sweden. Open Society Institute. EU Monitoring and Advocacy Program, 2007.

http://www.opensocietyfoundations.org/sites/default/files/museucitiesswe_20080101_0.pdf (14.12.2014)

Lemaître, G. (2007). The Integration of Immigrants into the Labour Market: the Case of Sweden. OECD Social, Employment and Migration Working Papers, nr 48, 2007. OECD <http://www.oecd.org/sweden/38164205.pdf> (14.01.2015)

Poptcheva, Eva-M. (2015). EU legal framework on asylum and irregular immigration 'on arrival' State of play. Mårts, 2015. European Parliamentary Research Service. http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2015/551333/EPRS_BRI%282015%29551333_EN.pdf (02.05.2015)

Population and Population Changes 1749–2014. Statistics Sweden. <http://www.scb.se/en/Finding-statistics/Statistics-by-subject-area/Population/Population-composition/Population-statistics/Aktuell-Pong/25795/Yearly-statistics--The-whole-country/26046/> (20.04.2015)

Recruiting Immigrant Workers: Sweden 2011. OECD Publishing. http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/recruiting-immigrant-workers-sweden-2011_9789264167216-en (01.05.2015)

Spehar, A. (2012) Reducing Refugee Numbers through European Integration? Swedish Party Politics and the Harmonisation of the European Asylum Policy. University of Gothenburg. Centre for European Research Working Paper, detsember, nr. 7, 2012. http://cergu.gu.se/digitalAssets/1433/1433930_2012-7.pdf (14.04.2015)

Sweden and Migration. 2013. Swedish Institute. <https://sweden.se/migration/#2013> (20.12.2014)

The Swedish System of Government. 13. november, 2014. Swedish Institute. <https://sweden.se/society/the-swedish-system-of-government/> (06.05.2015)

Žáková, P. (2013). Sun Spots on the Swedish Labour Market. – *europa.eu*, mai, 2013, nr 1. Euroopa Komisjon http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/country_focus/2013/pdf/cf_vol10_issue1_en.pdf (07.04.2015)

Teadusartiklid

Appelqvist, M. (2000). Party politics and the Bosnian question: the Swedish decision to grant permanent residence. – *Journal of Ethnic and Migration Studies*, jaanuar, nr 1, 2000. (Toim) Routledge: Taylor & Francis Group, lk 89-108 (14.03.2015)

Eastmond, M. (2011). Egalitarian Ambitions, Constructions of Difference: The Paradoxes of Refugee Integration in Sweden. – *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 2011, nr 3. School of Global Studies, Social Anthropology, Gothenburg (16.03.2015)

Kaljurand, R. (2010). Mõtteid möödunud valimistest. – *Diplomaatia*, nr 86, oktoober, 2010.
<http://www.diplomaatia.ee/artikkel/motteid-moodunud-valimistest-rootsis/> (11.03.2015)

Kogan, I. Labour Market Inclusion of Immigrants in Austria and Sweden: The Significance of the Period of Migration and the Effect of Citizenship Acquisition. *Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung*, Nr. 44, 2002
<http://www.mzes.uni-mannheim.de/publications/wp/wp-44.pdf> (04.04.2015)

Lambert, S. (2011). Research Essay: European Integration and Swedish Immigration Policies. *Academia.edu*, 2011
http://www.academia.edu/6633507/European_Integration_and_Swedish_Immigration_Policies (07.04.2015)

Liu, L. An Economic Explanation for the Riots in Sweden. *Academia.edu*
http://www.academia.edu/3712425/An_Economic_Explanation_for_the_Riots_in_Sweden (19.12.2014)

Mumba, M. (2011). Labour Market Integration: Policy Initiatives in Sweden and Canada. *Academia.edu*, 2011. Malmö University.
http://www.academia.edu/2629815/Labor_Market_Integration_Policy_Initiatives_in_Sweden_and_Canada (13.01.2015)

Spehar, A., Hinnfors, J. (2012). The missing Factor: Swedish Social Democracy and Immigration Policy. - *Journal of European Public Policy*, 2010. University of Gothenburg
<http://www.jhubc.it/ecpr-porto/virtualpaperroom/028.pdf> (16.03.2015)

Westin, C. (2006). Sweden: Restrictive Immigration Policy and Multiculturalism. – *Migration Information Source*, 1. juuni, 2006. Migration Policy Institute.
<http://www.migrationpolicy.org/article/sweden-restrictive-immigration-policy-and-multiculturalism> (04.12.2014)

Wiesbrock, A. (2011). The Integration of Immigrants in Sweden: a Model for the European Union? – *International Migration*, nr 4, august, 2011. University of Oslo, Department of Private Law, lk 48-66 (15.01.2015)

Internetiartiklid ja -leheküljed

Arnett, G. (2014). Sweden- OECD's highest per capita recipient of asylum seekers. – *The Guardian*. 2. detsember, 2014
<http://www.theguardian.com/news/datablog/2014/dec/02/sweden-oecds-highest-per-capita-asylum-seekers-syria> (15.04.2015)

Alandi, A. (2015). Rootsis süveneb ebakindlus nii põliselanike kui ka moslemist immigrantide seas. - *err.ee*, 12. jaanuar, 2015
<http://uudised.err.ee/v/valismaa/f9c42390-13d0-4c85-bffe-96cc58569fc3> (13.01.2015)

Hedman, A. (2015). Õppige Rootsi immigratsioonipoliitika vigadest. – *Postimees*, 20. mai, 2015
<http://arvamus.postimees.ee/3196313/anders-hedman-oppige-rootsi-immigratsioonipoliitika-vigadest-ja-olge-paremad> (25.05.2015)

Immigration debate intensifies in Sweden. – *The Local*, 5. detsember, 2014
<http://www.thelocal.se/20141205/political-veterans-push-for-immigration-debate>
(20.03.2015)

Labour Immigration. Government Offices of Sweden website, 24. oktoober, 2008. Ministry of Justice.
<http://www.government.se/sb/d/14293/a/114169> (3.04.2015)

Lind, Matti Aivar. (2013). Rootsi moslemid: esitame ÜRO'le raporti laialdase moslemite diskrimineerimise kohta. – *Delfi*, 9. märts, 2013
<http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/rootsi-moslemid-esitame-urole-raporti-laialdase-moslemite-diskrimineerimise-kohta?id=65797102> (15.12.2014)

Migration and asylum policy. Government Offices of Sweden website, 21. Aprill, 2004. Ministry of Justice.
<http://www.government.se/sb/d/3083> (29.04.2015)

Pau, Aivar. (2007). Al-Qaeda ähvardab rünnata Rootsi ettevõtteid. – *Delfi*, 15. september, 2007
<http://epl.delfi.ee/news/valismaa/al-qaeda-ahvardab-runnata-rootsi-ettevotteid?id=51101187>
(14.12.2014)

Rolander, N., Stevis, M. (2014). Sweden Wants Rest of EU to Share Refugee Burden. – *The Wall Street Journal*, 3. märts, 2014
<http://www.wsj.com/articles/SB10001424052702304815004579417171281318050>
(25.03.2015)

Same high number of asylum seekers in 2015. Migration Agency website, 12. veebruar, 2015
<http://www.migrationsverket.se/English/About-the-Migration-Agency/News-archive/News-archive-2015/2015-02-12-Same-high-number-of-asylum-seekers-in-2015---need-for-accommodation-increasing.html> (5.04.2015)

SUMMARY

SWEDISH IMMIGRATION POLICY CHALLENGES IN BALANCING MUSLIMS' AND OTHER FOREIGN NATIONALS' INFLOW

Kristel Käärrik

Immigration, in particular regarding the inflow of refugees from the third countries, is an important policy issue in Europe today. Immigrants are from different backgrounds and cultures and form a substantial part of the European population which means it is very important to integrate them into the host society.

Nowadays, more and more countries are characterized by the rise of anti-immigration attitudes and the emergence of extreme right-wing political parties. In this context, it became interesting to know about the situation in Sweden. It is the country at the forefront of Europe in terms of the number of immigrants. Due to the government's generous immigration policy, most asylum-seekers arrive in Sweden.

The aim of the thesis was to find out the effectiveness of Swedish immigration and integration policies and to highlight the nature of the choices and challenges Swedish political parties face today.

The work consists of four parts. The first chapter provides an overview of the history of immigration in Sweden. Four main waves of immigrations are brought out: refugees from neighboring countries (1938-1948), labour migrants from Southern Europe (1949-1971), family reunification and refugees from developing countries (1972-1989), asylum seekers from Southern and Eastern Europe (1990 up to date), and from the European Union because of the free movement of citizens within the European Union. It also gives an overview of contemporary immigration in Sweden, which is mainly family reunifications and search for asylum. In 2014 Sweden received more than 80,000 asylum applications. Only Germany has accepted more asylum seekers.

The second chapter introduces Swedish integration policy which is the most liberal in Europe. It is based on three fundamental principle : equality, freedom and partnership. Today

gender equality, combating racism, fighting against ethnic discrimination and xenophobia have been added. In order to integrate immigrants into society various integration measures have been developed in which participation is voluntary and are carried out by local authorities. They are increasingly characterized by labor market-oriented integration measures connected with Swedish learning. Another important part of the integration process is the acquisition of citizenship, which can take place automatically, simply by application or by naturalization. In all cases of acquisition of citizenship the requirements are generous. The purpose is to facilitate integration of people into society. Due to the generous citizenship policy in Sweden, the majority of people born outside Sweden are Swedish citizens. In 1963 the Swedish government decided to grant citizenship to all those who had lived in Sweden for more than five years. In 2001 dual citizenship was also allowed. This chapter is built up on OECD publications and data from the Swedish government website.

The third chapter evaluates the usage of the effectiveness of Swedish integration policy by describing Muslims, which is the largest and fastest growing immigrant group, as an example. It is based on the report by the Open Society Institute "Muslim in the EU: Cities Report", which focuses on the situation of Muslims in Sweden. It turned out that despite Sweden's "open doors" policy, Muslims still feel marginalized. They have difficulties in finding jobs and they are discriminated in the labour market. They have also accumulated in the poor regions of big cities. Another way to assessing the level of Muslim integration in the Swedish society is to analyze the social participation in voting and political behavior. Despite the fact that many Muslims have Swedish citizenship and the right to vote in political elections fewer and fewer Muslims are politically active. Several studies have confirmed that the Swedes have negative attitude to Islam. Muslims are accused of not knowing the Swedish language and the basic values of the mainstream society enough. At the same time Muslims accuse the Swedish government of their failure to deal with racism and discrimination.

The fourth chapter gives an overview of the challenges in Swedish immigration policy and describes a variety of immigration policy debates. Main policy measures of the Swedish political parties, most of which are immigrant-friendly and correspond to Sweden's image as a country with open and solidary society, are described. However, the main restrictive immigration measures and their evaluation are also provided. One way how the balanced immigration is seen in the common European asylum system relies on the rule that each Member-state has an obligation to take responsibility for granting asylum to refugees. This

system should equally distribute immigrants, who have come to Europe, between the member states, but due to the Dublin Regulation some member states have to accept more refugees than others.

In 1993-1994 Sweden took in the most of refugees from Bosnia and was the only country who granted them protection on permanent basis. In 2006-2007, compared to other European countries, Sweden accepted the biggest number of refugees from Iraq and accepts a record number of refugees from Syria today. The sustainability of European asylum-system has been questioned, but doubt has also been raised about Sweden's image as a safe and tolerant country with equal opportunities for all. Today, Sweden has reached the situation where immigration and integration policy must be critically reviewed.

LISAD

Tabel 1. Rootsi elanike seisund tööturul sündikoha järgi (2012)

	Sündinud Rootsis	Sündinud mõnes teises EL riigis	Sündinud väljaspool EL	Madalate oskustega (sõltumata päritolust)	Kokku
Tööhõivemäär 15-64	76,2	74,1	58,6	46,3	73,8
Tööhõivemäär 15-24	41,6	31,4	29,4	18,9	40,2
Töötusemäär 15-64	6,5	7,8	19,4	18,2	8,1
Töötusemäär 15-24	22	31,7	37,8	38,6	23,6
Osakaal rahvastikus 15-64	86	5	9	24	100

Allikas: Žáková 2013, 5

Tabel 2. Rootsi erakondade immigratsioonipoliitika otsused 1968-2008: piirav või avatud?

	Poliitiline otsus	Piirav või avatud?	Toetav(ad) erakonnad
Aasta			
1968	Töömigratsioon mitte Põhjamaa riikidest keelatud	Piirav	SAP + mitte sotsialistid
1970	Genfi konventsiooni range järgimine	Piirav	SAP + Moderaadid
1976	Osadele gruppidele põgenikustaatus andmisest keeldumine	Piirav	SAP
1980	Perekondade ühinemise regulatsioonide leevendamine; põgenikustaatus määratlemise laiendamine	Avatud	Mitte sotsialistid
1980	Elamisloa heakskiidu kohustuslikuks tegemine enne immigratsiooni	Piirav	SAP + Moderaadid
1989	Genfi konventsiooni range järgimine + ainult ajutise elamisloa võimaldamine	Piirav	SAP
1991	Püsiva elamisloa võimaldamine; põgenikustaatus määratlmise laiendamine	Avatud	Mitte sotsialistid
1994	Ajutise elamisloa võimaldamine + Genfi konventsiooni range järgimine	Piirav	SAP + mitte sotsialistid
1997	Püsiva elamisloaga immigrantide kojunaasmise soodustamine + perekondade ühinemiste piiramine	Piirav	SAP + mitte sotsialistid
2006	Püsiva elamisloata põgenike perekondade välja ajamine	Piirav	SAP + Moderaadid
2008	Töömigratsiooni lubamine mitte EU riikidest	Avatud	Mitte sotsialistid + Rohelised

Allikas: Spehar, Hinnfors 2012, 2